

TALLINNA PRANTSUSE LÜTSEUM

KRISTIN SAAR

12. A KLASS

**KOOLIVÄGIVALD NISSI PÕHIKOOLI JA TALLINNA
PRANTSUSE LÜTSEUMI 5.–7. KLASSI ÕPILASTE
HINNANGUL**

JUHENDAJA ÕPETAJA ANNE KÜÜSMAA

SISSEJUHATUS

Viimastel aastatel on meedia vahendusel jõudnud avalikkuse ette tõsiseid koolivägivalla juhtumeid ning on toimunud murrang selle probleemi teadvustamisel. Turvaline õpikeskkond on aga oluline tegur isiksuse kujunemisel. Teismeeas kogetud väärkohtlemine võib jätta armid kogu eluks, muuta koolikogemuse negatiivseks ning välistatud pole ka haridustee katkestamine.

Uuring on abiks probleemi tõsiduse tuvastamisel ning samuti on paremini koolivägivalla olemust tundes lihtsam teha suunatud ennetustööd. Nissi Põhikoolis ega Tallinna Prantsuse Lütseumis pole varem sellist uurimust tehtud ning seetõttu on olemas nende huvi ja toetus. Uurimine korraldatakse 5.–7. klassi õpilaste seas, sest autor peab neid kõige haavatavamaks vanuserühmaks. Selles vanuses minnakse algklasside süsteemilt üle põhikooli, kus järelevalve on väiksem, samuti on selles vanuses noor kõige mõjutatavam ning toimub kiireim sotsiaalne areng.

Käesoleva töö eesmärk on välja selgitada koolivägivalla esinemissagedus, väljendumisviisid ja põhjused väikses maakoolis Nissi Põhikoolis ning suures pealinnakoolis Tallinna Prantsuse Lütseumis.

Uurimisel on püstitatud kolm hüpoteesi.

1. Kõige sagedamini esineb koolides vaimset koolivägivalda.
2. Kiusaja ja kiusatava profiil ei sõltu koolist.

3. Vägivalla esinemissagedus ei sõltu kooli suuruselt, vaid ennetusmeetmetest.

Uurimistöö koosneb kahest osast – kirjanduse ülevaatest ja uurimuslikust osast. Esimene neist jaguneb kuueks peatükiks. Esimeses peatükis avatakse koolivägivalla mõiste. Teises peatükis tutvustatakse koolivägivalla osapooli. Kolmandas ja neljandas analüüsitakse koolivägivalla põhjuseid ja tagajärgi. Viendas peatükis käsitletakse koolivägivalla ennetamist. Kuuendas peatükis esitab autor koolivägivalla üldstatistika Eestis ning toob mõningaid näitajaid, mis võiksid olla koolivägivalla üheks ajendiks või tagajärgedeks.

Töö teine osa põhineb autori uurimisel ning jaguneb kolmeks peatükiks, kus selgitatakse lühidalt töö metoodikat, esitatakse uurimuse käigus tehtud küsitluse tulemused, analüüsitakse neid ja sõnastatakse järeldused.

Autor soovib tänada lisaks juhendajale töö valmimist toetanud kaasjuhendajat Ailen Eliast, Nissi Põhikooli juhtkonda ning Alice Liivsalu.

1. KIRJANDUSE ÜLEVAADE

1.1. KOOLIVÄGIVALLA MÕISTE

Antud töös tugineb autor Sonia Sharpi ja Peter K. Smithi koolivägivalla definitsioonile, mille kohaselt on koolivägivald kooli keskkonnas esinev agressiivse käitumise vorm, mis võib kesta nädalaid või isegi aastaid. Kiusajaid võib olla üks või mitu, kuid nende eesmärk on teha ohvrile haiget, teda hirmutada ning tema üle domineerida (Sharp ja Smith, 2004, lk 13). Käesolevas töös loetakse koolikeskkonnaks kooli siseruume ja välisterritooriumi ning kiusajateks võivad olla nii kaasõpilased kui koolis töötavad täiskasvanud.

Koolivägivallal on kolm vormi:

- füüsiline – löömine, asjade äravõtmine ja lõhkumine;
- verbaalne – narrimine, solvamine, pidev nõökimine, rassistlikud märkused;
- kaudne – inetute kuulujuttude levitamine, tõrjumine (Sharp ja Smith 2004, lk 13).

Koolivägivalla kitsam termin on kiusamine (Koolitervishoiuteenuse tegevusjuhend, 2010). Eestis on koolivägivalla ja selle uurimisega tegelema Kristi Kõiv, kes lähtub oma töödes kiusamise kolmest iseärasusest, mida antud töö autor enne küsimustiku täitmist kõigile osalejatele tuvustas:

- ohver ei provotseeri reeglina kiusamiskäitumist;
- kiusamine on mitmekordne tegevus;
- kiusaja on tugevam või teda tajutakse teiste poolt tugevamana kui ohvrit (Kõiv, 2003, lk 9–10).

Üks koolivägivalla alaliik on küberkiusamine, mille puhul kasutatakse ohvri manipuleerimiseks elektroonilisi vahendeid. Küberkiusamiseks loetakse korduvat ähvardavate sõnumite/kirjade saatmist; isikliku informatsiooni välja meelitamist ja omavolilist lekitamist; enese kellegi teisenä eksponeerimist; internetikeskkonna loomist, et kaaslase üle naerda või teda alavääristada (<http://www.targaltinternetis.ee>, 2015). Antud töös küberkiusamine vaatluse all ei olnud.

1.2. KOOLIVÄGIVALLA KOLM OSAPOOLT

Koolivägivalla puhul ei saa kunagi rääkida kahe inimese vahelisest suhtlusest. Võrdselt olulist rolli mängivad nii kiusaja, kiusatav kui kõrvalseisja.

1.2.1. Kiusaja

Kõige sagedamini on kiusajaks poisid üksi või väikeste rühmadena, tüdrukud kiusavad pea alati rühmiti. Kui poisid kasutavad tavaliselt otsesemaid ja füüsilisemaid koolivägivallavorme, siis tüdrukud eelistavad kaudset koolivägivalda, mida õpetajatel ja teistel kõrvalseisjatel on raske märgata (Sharp ja Smith, 2004, lk 15). Poiste osakaalu kiusamises tõestab ka justiitsministeeriumi uuring „Laste hälbiv käitumine Eestis 2014“, mille kohaselt on oma klassikaaslasi kiusanud 20,8% poistest ning 13,3% tüdrukutest. (Markina ja Žarkovski, 2014, lk 59).

Enamasti kiusatakse enda või paralleelklassi õpilasi. Kui klassis on suuri vanusevahesid, siis on kiusajad oma ohvritest tavaliselt vanemad (Sharp ja Smith, 2004, lk 15).

Kiusaja puhul on kõige olulisem see, et ta teab, kuidas kasutada võimu. Sageli jääb kiusajal seetõttu toimumata individuaalsuse ja empaatia areng ning lapse sotsiaalne küpsus jääb samale tasandile, kus ta kunagi kiusamise kaudu võimu saavutas. Uuringute kohaselt võib eristada kolme liiki kiusajaid (Sullivan et al. 2004, lk 17–19).

- **Tark kiusaja** – karismaatiline, populaarne ja hea õppeedukusega õpilane, kellele kuulub nii õpetajate kui ka kaaslaste poolehoid. Enamasti on tark kiusaja parem suhtleja kui tema ohver ja ta suudab panna inimesi käituma enda tahtmist mööda. Tark kiusaja on enamasti kõrge enesehinnanguga ja ohvri tunnete suhtes ükskõikne. Tänu tema sotsiaalsele veetlusele ja käitumise osavale maskeerimisele ei suuda õpetajad uskuda, et tegemist on kiusajaga (Sullivan et al., 2004, lk 17–19).
- **Mitte-nii-tark kiusaja** – alatu, väiklane ja negatiivse ellusuhtumisega õpilane, kellel on raskusi õppimisega, kuid kes saavutab poolehoidjaid antisotsiaalse ja riskialti käitumisega. Ta on elus kogenud vaid ebaõnnestumist, eemaletõukamist ja tunnustuse puudumist. Kiusamine on tema ainus viis pälvida tähelepanu. Targa kiusajaga võrreldes on tema tulevik piiratud – tihti ei suuda seda tüüpi kiusaja arenguga kaasas

käia, kaotab populaarsuse ning tõenäoliselt langeb koolist välja (Sullivan et al., 2004, lk 17–19).

- **Kiusajast ohver** – depressiivsuse sümptomite, madala enesekontrolli ja sotsiaalsete oskustega õpilane, kelle õpitulemused on kehvad. On ise kas kaaslaste, vanemate õpilaste või koduste rünnakute ohvriks, kuid kiusab endast nooremaid või väiksemaid. Kiusajast ohvriga on kõige keerulisem tegeleda, sest vaatamata agressiivsele käitumisele on ta kergesti haavatav ja kaitsetu. Tal on suur tõenäosus sattuda kuritegelikesse noortekampadesse, sest kiusajast ohver pole võimeline eakaaslastega suhteid looma. (Sullivan et al. 2004: 17–19)

1.2.2. Kiusatav

Kiusatav võib saada igatühist, kuid kõige sagedamini on ohvriks need, kes teistest mingil moel erinevad. Tunnusteks peetakse vaesust, füüsiliselt erinevat välimust ja ülekaalulisust. Mõned uurijad usuvad, et kergemini satuvad ohvriks halva õppeedukusega õpilased, kuid see võib olla ka kiusamise tagajärg, sest kiusatava keskendumisvõime ja motivatsioon õppetööle vähenevad (Sullivan et al., 2004, lk 19–21).

Kiusajatele on kergeks saagiks uued õpilased, kes on uues keskkonnas ebakindlad. Enamasti usub ohver, et on kiusamises ise süüdi. Pidev väärkohtlemine mõjub kiusatava enesehinnangule laastavalt. Ta on sageli depressioonis, mis äärmuslikel juhtudel võib viia enesevigastamise või enesetapuni. Ohvrid jagunevad kolme rühma (Sullivan et al., 2004, lk 19–21).

- **Passiivne ohver** – grupis kõige madalamal positsioonil asuv õpilane. Tal on vähe võimalusi end kaitsta. Passiivne ohver võib püüda võita kiusaja soosingut. Kiusaja võib alguses kaasa mängida, kuid teeb siis midagi õelat (Sullivan et al., 2004, lk 19–21).
- **Väljakutsuv ohver** – ärritavalt, ebasobivalt ja lapsikult käituv õpilane, kes eelistab negatiivset tähelepanu selle puudumisele. Selline käitumine võib olla tahtlik, kuid mõnikord ohver lihtsalt ei tea, kuidas käituda. Sageli ärritavad kiusajad ohvrit sihilikult, et teda veel piinlikumasse olukorda jätta ja rohkem nalja saada (Sullivan et al., 2004, lk 19–21).
- **Kiusajast ohver** – depressiivsuse sümptomite, madala enesekontrolli ja sotsiaalsete oskustega õpilane, kelle õpitulemused on kehvad. On ise kas kaaslaste, vanemate õpilaste või koduste rünnakute ohvriks, kuid kiusab endast nooremaid või väiksemaid. Kiusajast ohvriga on kõige keerulisem tegeleda, sest vaatamata agressiivsele käitumisele on ta kergesti haavatav ja kaitsetu. Tal on suur tõenäosus sattuda

kuritegelikesse noortekampadesse, sest kiusajast ohver pole võimeline eakaaslastega suhteid looma (Sullivan et al., 2004, lk 19–21).

1.2.3. Kõrvalseisja

Kõrvalseisjad on kiusamise kolmnurgas väga olulised, ilma nende positiivse sekkumiseta kiusamisele lõppu ei tule. Kõrvalseisjad mängivad järgnevaid rolle:

- **kaasajooksikud** – kiusajatele kõige lähemal asuvad õpilased, kes on täielikult kiusaja meelevaldas;
- **õhutajad** – aitavad kiusamisele kaasa ning peavad seda meelelahutuslikuks;
- **eemalehoidjad** – püüavad tähelepanust kõrvale hoida, kuid õigustavad oma neutraalsusega vaikimisi kiusamist;
- **kaitsja** – kiusajast kõige kaugem õpilane, kes võib leida julgust ohvri kaitseks välja astuda (Sullivan et al., 2004, lk 21–22).

Esimeses kolmes rollis ütleb kõrvalseisja lahti igasugusest vastutusest, sest kardab ise järgmiseks ohvriks langeda. Kaitsjad ei pea kiusatavaga sõbrunema, kuid näidates enesekindlalt oma vastuseisu, siis tõenäoliselt kiusamine ka lõppeb. Kiusamine saab toimuda vaid sel juhul, kui on olemas kõrvalseisjate toetus (Sullivan et al., 2004, lk 21–22).

1.3. KOOLIVÄGIVALD KUI AGRESSIIVSUSE ÜKS VORM

Koolivägivald on tegemist ühe agressiivsuse vormiga. Krips jt defineerivad selle oma raamatus „Suhtlemine probleemsete õpilastega“, lähtudes Feldmanist: „Agressiivsus on teise isiku tahtlik kahjustamine või haavamine.“ (Krips et al., 2012, lk 9) Agressiivne õpilane on äärmiselt enesekeskne, tal napib kaaslaste vastu kaastunnet. Nõrga enesekontrolli tulemusena on agressiivsel lapsel kujunenud positiivne hoiak agressiivsete käitumisviiside suhtes (Krips et al., 2012, lk 9–10).

1.3.1. Perekonna roll

Enamik autoreid peab lapse agressiivsuse kujunemisel kõige määravamaks perekonna rolli. Kõige olulisem on siinkohal vanemate suhtlus lapsega tema esimestel kasvuaastatel. Laste agressiivsust põhjustab vanematepoolne füüsiline vägivald ning liialt karistamisele tuginev kasvatusstiil. Samas mõjuvad lapsele halvasti ka pidevad märkused ja vigade meeldetuletamine, eriti mängimise ajal (Krips et al., 2012, lk 16–17).

Paljulapseliste perede lapsed on alati kaklema, üksiklapse kõrge enesehinnang põhjustab aga sageli vastutustundetust ning hoolimatust teiste inimeste suhtes (Train, 1995, lk 47–50). Eestis on uuringud tõestanud perekondliku taustsüsteemi olulisust: kiusajateks saavad sageli lapsed, kelle vanematel on sõltuvusprobleemid ning kes tunnevad vähest huvi lapse käekäigu vastu (Markina ja Žarkovski, 2014, lk 60).

1.3.2. Õpetajate roll

Koolivägivallale lõpu tegemiseks ei piisa sageli õpilaste endi halvaks panust ning vajalik on õpetajate sekkumine. Mitmed uuringud kinnitavad, et õpetajad ei pea koolivägivalda probleemiks. Selle põhjusteks on ebaadekvaatne hoiak, et lapsed ikka narrivad üksteist; soovimatus sekkuda oma ebakompetentsuse ja nõutuse tõttu; uskumus, et sekkumine ei muuda midagi; soovimatus teha lisatööd või lihtsalt ebapiisav väljaõpe, mille tõttu õpetajad ei oska koolivägivalda märgata (Krips et al., 2012, lk 12–13).

Holt ja Keyes (2004) on Ameerika koolides korraldanud uurimuse, mille tulemused näitavad, et 27% õpetajatest ei pea koolivägivalda märke kiusatavale eriti ohtlikuks. Mitmed uuringud (Doll et al. 2004; Craig et al. 2000; Kandakai ja King, 2002) viitavad ka õpetajate ebaefektiivsetele sekkumisviisidele, mis tõestavad, et õpetajakoolituses antakse ebapiisav ettevalmistus koolivägivallaga tegelemiseks (Krips et al., 2012, lk 12–13).

1.3.3. Ühiskonna roll

Laste agressiivsuse põhjused peituvad lisaks kodule ka ühiskonna väärtustes ja uskumustes. Psühholoogid on selles kontekstis rääkinud väärtuskasvatusest, millega tuleb alustada juba lapse sündides. See tähendab, et lapsevanemal ning täiskasvanutel üleüldiselt tuleb otsustada, millised on väärtused, mida tahetakse järgmistes põlvkondades näha. Kõige mõjusam viis nende propageerimiseks on isiklik eeskuju. Tartu Ülikooli väärtuspsühholoogia professor Tiia Tulviste on öelnud, et väärtushierarhia kujuneb välja suures osas teismeeas ning stabiliseerub varases täiskasvanueas – 20. eluaastatel. Hiljem olevat seda küllalt raske muuta (Niitra, 2014).

See on põhjus, miks käimasolev koolireform asetab väärtuskasvatusele varasemast suuremat rõhku: selleks, et lastest kasvaksid elus hästi hakkama saavad inimesed, tuleks koolis ning ühiskonnas õppe edukuse ja hinnetega sama oluliseks pidada lastes sallivuse ning hoolivuse arendamist (Niitra, 2014).

Alahinnata ei saa ka televisiooni ning filmide mõju laste arengule. Curvin (2006) on viidanud Ameerikas tehtud uuringule, mille kohaselt vaatab 75% neljanda klassi õpilastest alaealistele agressiivsuse tõttu mittesoovitatud filme ning 84% vastanutest tunnistab, et on viimase aasta jooksul näinud televisioonis vähemalt ühe inimese tapmist (Krips et al., 2012, lk 16–17).

Vägivaldsed filmid väärtustavad läbi „pahade tapmise“ agressiivset käitumist ja jõu kasutamist. Laps saab sõnumi, et maailm on ohtlik paik, kus ellujäämiseks on peksmine ja tapmine mitte ainult õigustatud, vaid ka vajalik. Teine probleem taolistes filmides seisneb elu väärtusetuks tunnistamises. Rohkete ja südametute tapmiste demonstreerimine annab lapsele enesekeske signaali, et teiste inimeste heaolu või elu pole oluline. Toimub võõrandumine elupühadusest kui väärtusest. Lapse elus on „pahad“ aga mitte antikangelastest kurikamehed,

vaid eakaaslased, kes võivad langeda televisioonist mõjutatud agressiivsuse ohvriteks (Krips et al., 2012, lk 41–42).

1.4. KOOLIVÄGIVALLA TAGAJÄRJED

1.4.1. Koolivägivalla mõju õpilastele

Koolivägivalla ohvreid jääb väärkohtlemine mõjutama kogu nende eluks. See pidurdab sotsiaalset arengut ning sageli saavad kiusatavatest üksildased inimesed, kellel on vähe sõpru. Kiusatavatel on madal enesehinnang, nad on ebakindlad, ärevad, vaiksed ning pelgavad uusi situatsioone. On tõenäolisem, et nende haridustee jääb katki, sest koolist saab ebameeldiv paik, kuhu minemist kiusatavad väldivad. Isegi kui koolivägivalla ohvril puuduvad probleemid puudumistega, on tema tähelepanu ja keskendumisvõime koolis olles häiritud. See toob kaasa õppeedukuse languse (Sullivan et al., 2004, lk 22).

Täiskasvanuna on pidevalt kiusatud õpilased sagedamini depressioonis ning raskematel juhtudel kalduvad ka enesetapule. Nii kiusajatest kui ka ohvritest saavad tihti kurjategijad, kiusajaid mõistetakse sageli süüdi ühiskonnastastes kuritegudes (Sharp ja Smith 2004, lk 13–14). Algklassides kaaslasi kiusanud õpilastel on neli korda suurem tõenäosus 24. eluaastaks omada kuritegelikku minevikku (Train, 1995, lk 27).

Sõltuvalt ohvri ja kiusaja soost on koolivägivald ja selle tagajärjed erinevad. Tüdrukutele mõjub eriti raskelt ignoreerimine, sest nad defineerivad end läbi sotsiaalse grupi, kuhu nad kuuluvad. Seltskonnast välja jäädes usuvad tüdrukud, et neil on midagi viga ning edasises elus võib kiusatavatel olla keeruline teiste naistega kestvaid sõprussuhteid luua. Poiss, kes ei kuulu ühtegi gruppi, võib vastupidiselt saavutada kaaslaste erilise austuse, sest peab olema eriti tugev isiksus, et mitte rühmadesse kuuluda (Train, 1995, lk 33–34).

Kaks aastat väldanud uurimus ühes Austraalia koolis näitas koolivägivalla mõju järgnevalt:

- 31% poistest ja 46% tüdrukutest arvavad endast halvasti,
- 40% poistest ja 60% tüdrukutest on vihased ja õnnetud,
- 14% poistest ja 12% tüdrukutest jätavad selle tulemusena kooli tulemata (Sullivan et al., 2004, lk 22–23).

1.4.2. Koolitulistamine kui koolivägivalla äärmuslikem tagajärg

Koolivägivalla kõige äärmuslikum tagajärg on koolitulistamine. Uuringute kohaselt on koolitulistajad enamasti olnud koolis kiusatava rollis, kuid ise teisi kiusanud pole. Autorid usuvad, et koolitulistamine on aastatepikkuse alanduse ja tõrjutuse tagajärg. 1999. aastal uurisid McGee ja DeBernardo Ameerikas 12 koolitulistaja kohta käivaid materjale ning analüüsisid, mis tapjaid seob. Uuritud noomehed olid enamasti eraklikud ning depressiivsusele kalduvad, mõningatel esines isiksusehäireid, nagu paranoilisus või

nartsissistlikkus. Tulistajad tundsid huvi vägivalla ja relvade vastu, kuid enamasti polnud nad varem antisotsiaalse ja agressiivse käitumise poolest silma paistnud (Krips et al., 2012, lk 257–258).

Moorie jt käsitlesid 2003. aastal Ameerikas üheksa aasta jooksul toimunud koolitulistamisi. Nad järeldasid, et hälbiva käitumisega gruppi kuulunud tulistajad olid oma kaaslastele tähtsusetud, mitte nende juhid. Peaaegu kõigi uuritud juhtumite puhul oli vanematel ja õpetajatel õpilaste elust ja hoiakutest väga kitsas ülevaade (Krips et al., 2012, lk 257–258).

Eesti on esimese koolitulistamise üle elanud. Viljandi Paalalinna Koolis avas 2014. aasta oktoobris õpilane õpetaja vastu tule, mille tagajärjel ohver hukkus. Juurdlus ei ole veel lõppenud, kuid esialgu on tuttavad 15-aastast koolitulistajat iseloomustanud kui väga vaikset, viisakat ja kohusetundlikku noormeest (Kaukvere, Niitra, 2014). Viljandi Paalalinna Kooli direktori lisab, et tegemist oli õpilasega, kel puudusid nähtavad käitumishäired ja hindedki olid keskmised või pigem paremapoolsed (Niitra, Raba 2014).

Seevastu on tulistaja ilmutanud huvi vägivalla ja militaristika vastu oma Facebooki kontol. Tulistamisele eelnenud aastal postitas noormees hulgalistelt fotosid relvadest ja sõjast. Muuseas on ta üles laadinud pilte, mis kõnelevad üksindusest ja mõistmatusest. Näiteks pildi ingliskeelse kirjaga „Don't judge me cause I'm quiet. No one plans a murder out loud“ (ee k *Ärge arvustage mind selle pärast, et olen vaikne. Keegi ei plaani mõrva valju häälega*). Umbes aasta eest avaldas tulistaja pildi poodud kogust kirjaga „Nobody cares“ (ee k *Keegi ei hooli*) (<http://www.postimees.ee>, 2014).

Seega võib öelda, et Paalalinna koolitulistaja esialgne profiil sobitub McGee ja DeBernardo uuringusse. Nagu Ameerikas, oli ka Paalalinna tulistaja pigem eraklik ja depressiivsusele kalduv, kuid ei paistnud silma agressiivse käitumisega. Tüüpiliselt koolitulistajale tundis ka Paalalinna tulistaja huvi relvade ja vägivalla vastu.

Koolitulistamiste vältimiseks on kõige efektiivsem rakendada preventiivseid meetmeid, mis vägivalda täielikult ennetada aitavad. Enamik koolitulistamisi toimub vaid veerand tunni jooksul ning kiirreageerimine on seetõttu raskendatud (Krips et al., 2012, lk 257–258).

1.5. KOOLIVÄGIVALLA ENNETAMINE

1.5.1. Koolivägivalla ennetamise neli tasandit

Koolivägivalla ennetamiseks on väga oluline, et sellega tegeleksid nii õpilased ja nende vanemad kui ka kogu kool ja juhtkond. Eesti Õdede Liidu välja antud koolitervishoiuteenuse juhend sõnastab ennetusmeetmed neljal tasandil. Esimene on indiviiditasand, kus eesmärk on sotsiaalsete oskuste õpetamine. Teine tasand on perekond, kes peab lapsele pakkuma

armastust ning võimalust oma tundeid väljendada. Koolitasandil tuleb luua positiivne ja turvaline õpikeskkond, kus võrdselt olulised on nii akadeemilised kui ka sotsiaalsed oskused. Neljas ja viimane on ühiskonnatasand, kus koolivägivalda saab ennetada haridus- ja sotsiaalpoliitika kaudu (Koolitervishoiuteenuse tegevusjuhend, 2010, lk 9–10).

1.5.2. Kooli roll koolivägivalla ennetamisel

Koolitervishoiuteenuse juhendi kohaselt peaks vägivalla ennetamiseks igas koolis olema ametlik tegevusjuhend, mis teavitaks õpilasi ja vanemaid avalikult kooli suhtumisest. Tegevusjuhend peaks sisaldama järgmisi aspekte:

- kuidas toimub kodukorra/sisekorra eeskirja jälgimine ja järelevalve;
- milliseid meetmeid kasutatakse vägivalla ennetamiseks;
- millised abinõud vägivalla puhul tarvitusele võetakse;
- kes ja millal probleemidesse sekkub, kuidas toimub koostöö erinevate osapoolte vahel;
- mida võetakse ette vägivalla lõpetamiseks (Koolitervishoiuteenuse tegevusjuhend, 2010, lk 9–10).

„Kirjalik vägivallaennetamise strateegia, mis laieneb igapäevale koolis, saadab selge sõnumi, et vägivalda võetakse tõsiselt ning sellega ka tegeletakse. Strateegia peaks sisaldama selget vägivalla definitsiooni (koos näidetega) ja vägivallast teatamise protseduuri.“ (Koolitervishoiuteenuse tegevusjuhend, 2010, lk 9–10)

Kõige tähtsamad sammud koolivägivalla ennetamisel on probleemi määratlemine, riski suuruse hindamine ja kaitsvate meetodite analüüsimine. Õpilaste julgustamiseks võib vajalik olla konfidentsiaalne vägivallast teatamise süsteem. Oluline on kaasata ennetustöösse ka õpilaste perekonnad. Kool peab olema avatud vanemate pöördumistele, kui nood usuvad, et nende laps võib olla osaline koolivägivallas. Vanemad saavad olla lastele suureks eeskujuks, lahendades konflikte verbaalselt, piirates laste agressiivsust, olles ootustega lastele realistlik ning tähtsustades abivalmiduse olulisust (Koolitervishoiuteenuse tegevusjuhend, 2010, lk 9–10).

Koolivägivalla ennetamisel pole vähem oluline kooli üldine sisekliima, mis hõlmab endas koolis valitsevad väärtused, uskumused ja kokkukuuluvustunde. Hea koolikliima põhitingimus on demokraatlik juhtimisstiil. Halva koolikliima tähtsamad põhjused on vähene koostöö kooli juhtkonna ja õpetajate vahel, liigsele karistamisele kalduvad hoiakud ja õpetajate ebajärjekindlus reeglite loomisel ja nendest kinnipidamise järgimisel (Koolitervishoiuteenuse tegevusjuhend, 2010, lk 9–10).

„Koolis, kus on selgelt kujunenud positiivsed väärtused ja normid ning valitsevad toetavad ja hoolivad suhted õpilaste ja juhtkonna vahel, on vähem õpilaste vägivaldset käitumist.“ (Krips et al., 2012, lk 255–256)

1.5.3. KiVa programm

Lisaks koolisisestele meetmetele on lähiajal käivitunud mitmeid programme, mille eesmärk on koolivägivalla vähendamine ning koolivägivallast tulenevate negatiivsete tagajärgede vähendamine. Üheks populaarsemaks ja efektiivsemaks on saanud KiVa teaduspõhine kiusamisvastane programm. KiVa loodi Turu ülikoolis Soome haridus- ja kultuuriministeeriumi toel. Programm on tõestanud oma tõhusust suuremahuliste uuringutega, mida tehakse nii juhuvalimi kui kontrollgruppidega. KiVa programm jaotub kolme tasandi vahel. Esimene tasand on 6–9aastased õpilased, teine 10–12aastased. Kolmas tasand, mis keskendub põhikooli vanemale astmele, on praegu käigus vaid Soomes. Soomes on end programmiga liitumiseks registreerinud 90% kõigist üldhariduskoolidest. Praeguseks rakendatakse KiVa programmi Rootsis, Hollandis, Suurbritannias, Ameerikas, Jaapanis ja mujal (<http://www.kivaprogram.net>, 2014).

On tõestatud, et KiVa programm vähendab nii grupiviisilist kui individuaalset kiusamist. Positiivne mõju avaldus nii vaimse, füüsilise kui küberkiusamise korral. Osalejate koolis käimise meeldivus tõusis, paranesid nii akadeemiline motivatsioon kui toimetulek. 98% ohvritest tundis peale programmis osalemist, et nende olukord on paranenud. KiVa programm võitis 2009. aastal Euroopa Kuriteoennetuse auhinna (<http://www.kivaprogram.net>, 2014).

2012. aastal loodi Eestis sihtasutus Kiusamise Vastu, mille eesmärk on muuta Eesti koolid KiVa programmiga kiusamisvabaks. 2014.–2015. kooliaastal rakendatakse Kiusamisvaba Kooli programmi pilootprojektina kolmekümne ühes Eesti koolis. Positiivsete tulemuste korral soovitakse tegevust laiendada kõigile huvitatud koolidele (<http://www.kivaprogram.net/estonia>, 2014).

KiVa programm sisaldab nii universaalseid kui ka juhtumipõhiseid tegevusi. Universaalsed tegevused kaasavad kogu koolipere, et mõjutada grupinorme ning kujundada lastes valmisolek kiusamise ohvreid toetada. Juhtumipõhised tegevused võetakse kasutusele, kui laekub informatsioon konkreetsetest kiusamisjuhtudest. Sellises olukorras asutakse probleemi lahendama KiVa-meeskonna ja õpilaste vaheliste individuaalsete ja grupivestlustega (<http://www.kivaprogram.net/estonia>, 2014).

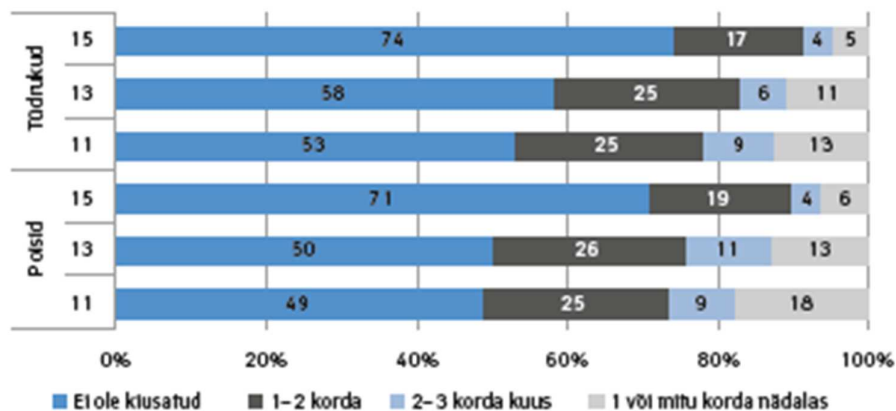
Turu ülikooli professor Christina Salmivalli peab programmi puhul kõige olulisemaks sõnumit, et iga grupi liige vastutab kiusamise eest ning kõigi võimuses on midagi muuta: „Kui küsida õpilastelt, mida peaks kiusajaga tegema, vastavad nad tihti, et keegi peaks teda karistama. Nad ei taju, et ka nemad saavad midagi teha ja et koos saavad nad veelgi rohkem teha.“ (Seiton, 2014)

1.6. KOOLIVÄGIVALD EESTIS

1.6.1. Koolivägivalla statistika

Tervise Arengu Instituut korraldas 2009/2010. õppeaastal uuringu Eesti kooliõpilaste tervisekäitumisest. Selle kohaselt oli viimasel paaril kuul kiusamist vähemalt ühe korra kogenud 41% küsitletutest. Koolikiusamise sagedus vähenes vanemate õpilaste seas ning rohkem esines kiusamist poiste puhul (joonis 1.1) (Aasvee et al., 2012, lk 18–21).

Joonis 1.1. Kiusamise kogemise sagedus paari kuu jooksul soo ja vanuse järgi (%)

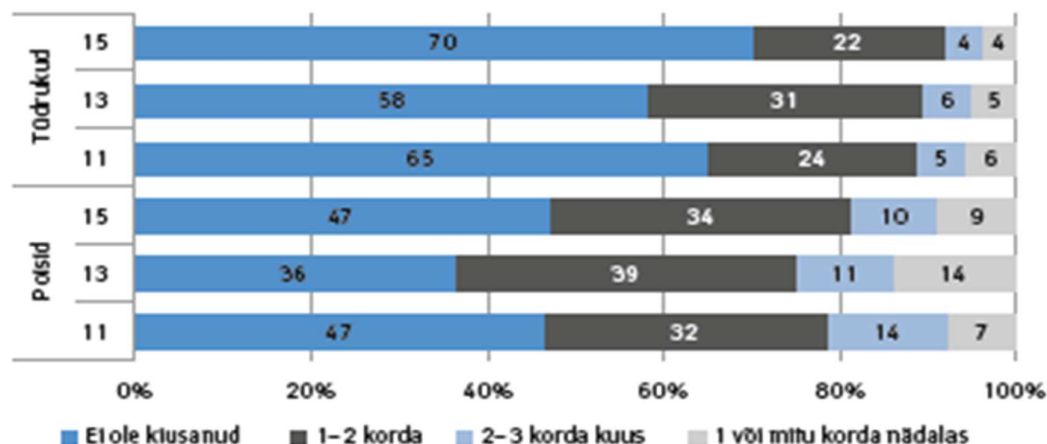

Allikas: Tervise Arengu Instituudi uuring 2012

Kiusamise ohvrid olid sagedamini pärit halvema majandusliku olukorraga perest, olid halvema õppe edukusega ning hindasid ise oma tervist halvaks või olid kogenud viimasel aastal depressiivseid episoodide (Aasvee et al., 2012, lk 18–21).

Uuringu teises osas küsiti õpilastelt, kui tihti nad ise kaaslaste viimaste kuude jooksul kiusanud on. Kõigest 11–15-aastastest õpilastest tunnistas 46%, et on osalenud kaasõpilaste kiusamises. Kõigis vanuserühmades võis täheldada, et poiste puhul oli kiusajaid kaks korda rohkem. Kui tüdrukutest on kaasõpilasi kiusanud vähemalt 2–3 korral kuus iga kümnes õpilane, siis poistest iga neljas 13-aastane ja iga viies 11- ja 15-aastane õpilane (joonis 1.2) (Aasvee et al., 2012, lk 18-21).

Joonis 1.2. Kaasõpilaste kiusamises osalemise sagedus viimase paari kuu jooksul soo ja vanuse järgi (%)

Allikas: Tervise Arengu Instituudi uuring 2012

Kiusajate puhul ei leitud seost õpilaste majandusliku olukorra vahel. Sagedamini osutusid kiusajateks lapsed, kes pidasid oma peresiseid suhteid ja hakkamasaamist koolis halvaks ning tarvitasid sagedamini tubakat ja alkoholi (Aasvee et al., 2012, lk 18–21).

Võrreldes tulemusi teiste riikidega, paistavad kõik Baltimaad silma koolivägivalla sagedusega. Enim koolivägivalda esineb Leedus, mis on kõigis vanuserühmades kiusajate osakaalu poolest esimese viie seas. Eesti on 11-aastaste vanuserühmas teisel, 13-aastaste vanuserühmas kolmandal ning 15-aastaste seas 16. kohal. Soomes, mis asetub tabeli teise poolde, on kahes nooremas vanuserühmas koguni kaks korda vähem kiusamist kogenud õpilasi. Kõige vähem esineb koolivägivalda Armeenias ja Rootsis. Kõige harvem tunnistavad kaasõpilaste kiusamist Rootsi ja Walesi lapsed (Aasvee et al., 2012, lk 18–21).

1.6.2. Koolivägivalla võimalikud tagajärjed

Koolivägivallast rääkides on väga keeruline määratleda selle otseseid tagajärgi. Sageli võib mõni tegur olla nii agressiivse käitumise põhjus kui ka koolivägivalla tagajärg. Selles peatükis esitab autor mõned näitajad, mis võivad olla mõjutatud koolivägivallast.

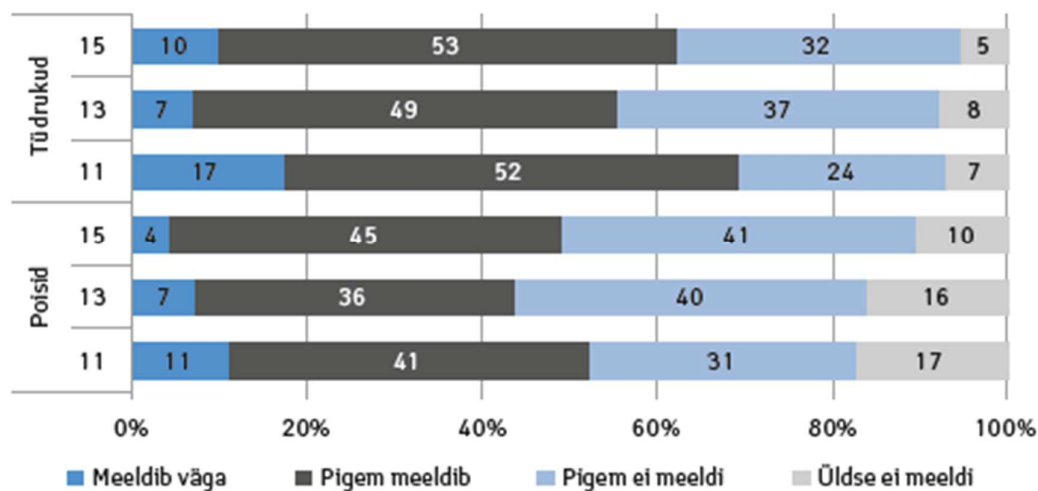
1.6.2.1. Õpilaste rahulolu iseenda ja kooliga

Poliitikauuringute keskuse Praxise uuringu „Lapse ja vanemate õiguste monitooring“ kohaselt on Eesti lapsed kõige rohkem rahul oma sõpradega, seda tunneb iga päev 52% õpilastest, üldiselt eluga rahulolule mõtleb iga päev 44% lastest. Igapäevaselt on iseendaga rahul vaid kolmandik õpilastest, 2% pole endaga aga mitte kunagi rahul. Ka eluga pole kunagi rahul 2% lastest (Karu et al., 2012, lk 41).

Rahvusvahelises võrdluses paistab Eesti silma vähese kooliskäimise meeldivusega. 11–15-aastaste õpilaste seas pidas kooliskäimist pigem meeldivaks 46% ja pigem mittemeeldivaks

34% vastanutest. Igale kümnendale lapsele ei meeldi koolis üldse käia, kusjuures poiste osakaal on siin oluliselt suurem. Kõigis vanuserühmades meeldib õpilastele koolis käia kõige vähem Horvaatias ja Eestis. Samas Lätis ja Leedus, kus koolivägivalda esineb Eestist rohkem, hinnatakse koolis käimist tunduvalt positiivsemalt (joonis 1.3) (Aasvee et al., 2012, lk 16).

Joonis 1.3. Kooliskäimise meelepärased sood ja vanuse järgi (%)

Allikas: Tervise Arengu Instituudi uuring 2012

1.6.2.2. Õpilaste vaimne tervis

Koolivägivallas osalejad, nii kiusajad kui ka kiusatavad, võivad sageli kannatada vaimse tervise häirete all. Nähtused, nagu depressioon, enesevigastamine, enesetapule kaldumine, võivad noort iseloomustada juba enne kiusamiskäitumise algust, olles selle ennustajaks. Sageli võib õpilaste vaimse tervise probleeme pidada aga vägivalda tagajärjeks.

Lastel avalduvad vaimse tervise probleemid enamasti funktsionaalsetes häiretes, nagu koolist põhjuseta puudumine ja vähene õpiedu. Kõige tõsisem vaimse tervise hälbe avaldumisviis on suitsidaalsus, kuhu kuuluvad nii enesetapumõtted ja -katsed kui ka enesetapud. Tallinna koolides on 14–15-aastaste seas akuutselt suitsidaalseid õpilasi, kelle elust lahkumise soov on uuringuajal ülemäära suur või kes lähiminekis on proovinud endalt elu võtta, klassitoas ligikaudu 2%. Enesetapumõtetega on Eestis üle 10% kõigist 13–15-aastastest kooliõpilastest. Suurim riskitegur on depressioon, mille all kannatab selles vanuserühmas iga kümnes laps ning alalävine depressioon kui haiguseelne seisund, mille all kannatab iga kolmas õpilane (Heinsar, 2013, lk 45–46).

Mõnevõrra leebem, kuid levinum vaimse tervise probleem on enese tahtlik vigastamine. Vähemalt korra elu jooksul on end mingil viisil tahtlikult vigastanud kolmandik kooliõpilastest, tunduvalt sagedasem on selline käitumine tütarlaste hulgas (Heinsar, 2013, lk 45–46).

Ehkki enesevigastamine ja suitsidaalne käitumine pole üheselt võetavad, esineb enesevigastajatel enesetapumõtteid sagedamini. Suitsiidimõtteid on enam nendel noorukitel, kellel tuleb ette riskikäitumist, näiteks suitsetamine, alkoholi tarvitamine, kakluses osalemine ning ka kiusatud või kiusaja olemine, kusjuures tüdrukute puhul omab riskikäitumine tõsisemaid tagajärgi kui poiste puhul (Heinsar, 2013, lk 45–46).

2. UURIMUSLIK OSA

2.1. MEETODIKA

Käesolev uurimistöö on ülevaateuurimus, mille planeeritud, mittejuhusliku valimi moodustavad Nissi Põhikooli ja Tallinna Prantsuse Lütseumi 5.–7. klassi õpilased. Valim moodustati vastavalt töö eesmärgile, milleks on võrrelda koolivägivalla sagedust ja eripärasid suures linnagümnaasiumis ja väikses maakoolis, kus on vaid üheksa klassi. Uurimisinstrument on ankeetküsimustik, mis koostati toetudes raamatule „Võitlus koolikiusamisega“, mille autorid on Sonia Sharp ja Peter K. Smith. Küsimustikus kasutati valikvastuseid, õpilased valisid mõndade küsimuste puhul ka mitu õiget varianti. Uurimuses käsitleti vaid koolimaja füüsiliste seinte vahel aset leidvad vägivalda.

Nissi Põhikoolis täitis küsimustiku 15 viienda klassi õpilast, 14 kuuenda klassi õpilast ja 14 seitsmenda klassi õpilast. Tallinna Prantsuse Lütseumis osalesid küsitluses mõlemad paralleelid kõigist valimisse kuulunud klassidest. Küsimustiku täitis 55 viienda klassi õpilast, 56 kuuenda klassi õpilast ning 47 seitsmenda klassi õpilast. Küsitluse korraldamiseks käis autor isiklikult Nissi Põhikooli ja Tallinna Prantsuse Lütseumi 5.–7. klassi tundides ning selgitas vastajatele, mida antud töös koolivägivallana käsitletakse. Küsitluse tegemise päeval puudunud õpilased uurimuses ei osalenud, et mitte täita küsimustikku väikeses grupis või üksinda. See oleks vähendanud vastajate anonüümsust ning võinuks mõjutada uurimistulemusi.

Andmete statistilisel töötlemisel kasutati andmetöötlusprogrammi Microsoft Office Excel 2010, mille abil oli võimalik uurimistulemused välja tuua protsentuaalselt ja arvuliselt. Andmeid on uuritud küsimuste kaupa ning nende ilmestamiseks kasutatakse tulpdiagramme.

2.1.2. Valim

Nissi Põhikool on munitsipaalkool Harjumaal Nissi vallas. Hetkel on Nissi põhikoolis 133 õpilast ning 20 õpetajat. Õppetöö algklassides on võrreldes teise ja kolmanda astmega erinev. 1.–4. klassi õpilaste õppetöö toimub esimesel korrusel koduklasside süsteemis, suuremad seal üldjuhul ei käi. Enamuse tundidest viib läbi klassijuhataja. Viendas klassis saab iga klass uue klassijuhataja ning õppimine hakkab toimuma aineklassides ning aineõpetajatega. Nissi

Põhikoolis on ametlik koolivorm, mida kooli kodukorra kohaselt tuleks kanda igapäevaselt, kuid reaalsuses on koolivormi kandmine vabatahtlik (<http://www.nissikool.ee/>, 2014).

Nissi Põhikooli kodukorra kahes punktis on määratletud kooli suhtumine koolivägivalda ning kuidas sellega tegeledakse:

10.10. Igapähe on õigus ennast koolis turvaliselt tunda. Koolikiusamine ja koolivägivald on lubamatud (Nissi Põhikooli kodukord, 2013).

10.11. Igast koolikiusamise või koolivägivalla juhtumist teatab õpilane aineõpetajale, klassijuhatajale, õppealajuhatajale või direktorile. Kiusamisest rääkimine ei ole kaebamine – see on enese ja teiste kaitsmine. Iga koolitöötaja astub vahele, nähes koolikiusamist või koolivägivalla juhtumit, abistab kannatanut, selgitab välja asjaosalised, laseb kirjutada seletuskirjad ning teatab juhtunust klassijuhatajale. Klassijuhataja või aineõpetaja teatab juhtunust lapsevanemale (Nissi Põhikooli kodukord, 2013).

Tallinna Prantsuse Lütseum on munitsipaalkool Tallinna südalinnas. Kooli 12 klassis õpib kokku ligikaudu 720 õpilast ning töötab 50 õpetajat. Õppetöö toimub kahes majas: 1.–5. klassi õpilased õpivad „väikeses majas“ Hariduse tänava ühes otsas ning 6.–12. klassi õpilased „suures majas“ tänava teises otsas. Mõlemas hoones toimub õppetöö koduklasside süsteemis, kuid suurematele annavad tunde aineõpetajad ja väiksematele peamiselt klassiõpetajad. Koolivorm on kohustuslik 1.–5. klassi õpilastele, kes kannavad seda iga päev (<http://www.tpl.edu.ee>, 2014).

Kooli kodukorras puudub käitumisjuhend koolivägivallaga tegelemiseks. Hea õpilase meelespeas seisab aga järgnev: „Hea õpilane käitub alati väärilt, suhtub lugupidamisega nii kaasõpilastesse, õpetajatesse, direksiooni kui ka teistesse koolitöötajatesse ja üldse inimestesse.“ (Tallinna Prantsuse Lütseumi Hea õpilase meelespea, punkt 10)

2.2. TULEMUSED JA ANALÜÜS

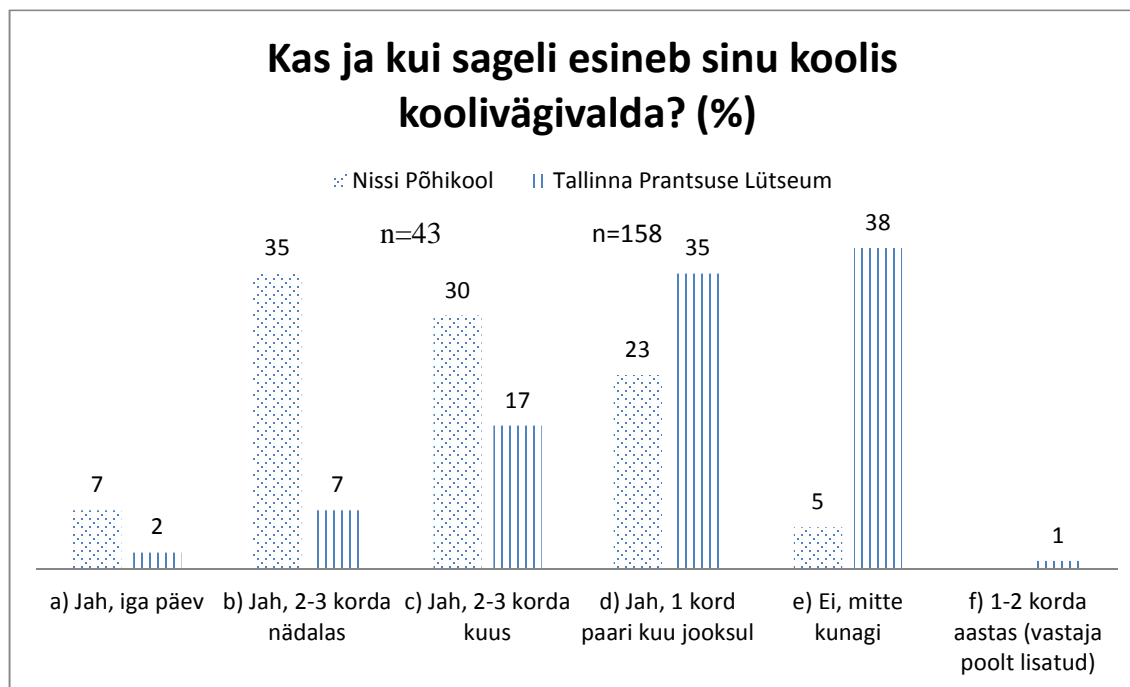
Esimese küsimusena uuriti Nissi Põhikooli ja Tallinna Prantsuse Lütseumi õpilastelt, kas ja kui suurel määral esineb nende koolis koolivägivalda. Vastustest ilmnes, et koolivägivalla sagedus on õpilaste hinnangul märgatavalt suurem Nissi Põhikoolis (joonis 2.1). Üle kolmandiku õpilastest (35%) puutub koolivägivallaga kokku 2–3 korda nädalas, 30% õpilastest 2–3 korda kuus.

Tallinna Prantsuse Lütseumis on koolivägivalla tunnistajaks 2–3 korda nädalas 7% vastanutest, 2–3 korda kuus aga 17% õpilastest. Suurim hulk lütseumi õpilastest (38%) usub, et nende koolis vägivalda ei esine, Nissis pole kunagi vägivalda täheldanud 5% vastanutest. Igapäevaselt esineb koolivägivalda Nissis 7% ja lütseumis 2% õpilaste sõnul.

Vahed koolivägivalla sageduses võivad tulla sellest, et maal on väikesed klassikomplektid ja õpilastel on väiksem anonüümsus. Linnas võib kiusatav leida hobsid ja huvitegevust ning sõpru ka väljaspool kooli ning mitte kinnistuda ohvri staatusesse. Kui ohvrid klassis või koolis välja ei paista, võivad õpilased koolivägivalda vähem tunnetada ja tähele panna. Maal, kus inimesi ja vaba aja veetmise võimalusi on vähem, on kiusatud lastel ka keerulisem leida endale uus väljund ja seltskond, et oma enesekindlus peale kiusamist taastada. Nad eralduvad kaaslaste seast kui kiusatavad ning kaasõpilased aduvad seeläbi koolivägivalla esinemist paremini.

On võimalik, et Nissi Põhikooli õpilased ja Tallinna Prantsuse Lütseumi õpilased defineerivad ja tunnetavad koolivägivalda erinevalt ning esinemissageduse vahe on tingitud vastajate erinevatest arusaamadest. Selle variandi eelistab autor aga välistada, sest enne küsitluste täitmist selgitati kõigile osalejatele, mida loetakse selles uurimuses koolivägivallaks: agressiivset käitumist, mis on tahtlik, korduv ning kus eristuvad selgelt tugevam (kiusaja) ja alistuv (kiusatav) pool.

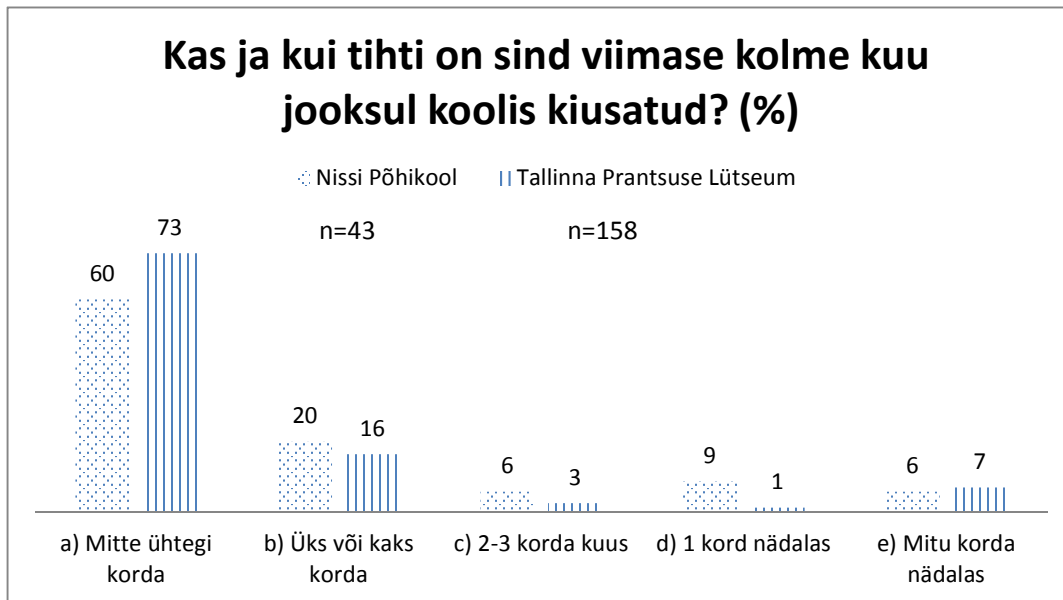
Joonis 2.1. Koolivägivalla esinemise sagedus Nissi Põhikoolis ja Tallinna Prantsuse Lütseumis

Vastates küsimusele „Kas ja kui tihti on sind viimase kolme kuu jooksul koolis kiusatud?“, ilmneb, et ohvreid on vähem kui üldstatistika arvata lubaks. 60% Nissi õpilastest ja 73% lütseumlastest ei kiusatud viimase kolme kuu jooksul mitte ühtegi korda (joonis 2.2). Järelikult on kiusamise ohvrid üksikud õpilased, keda kiusatakse korduvalt. Üks või kaks korda oli selle aja jooksul kiusatud vastavalt 20% ja 16% vastanutest. Nissis tunnistas 6%

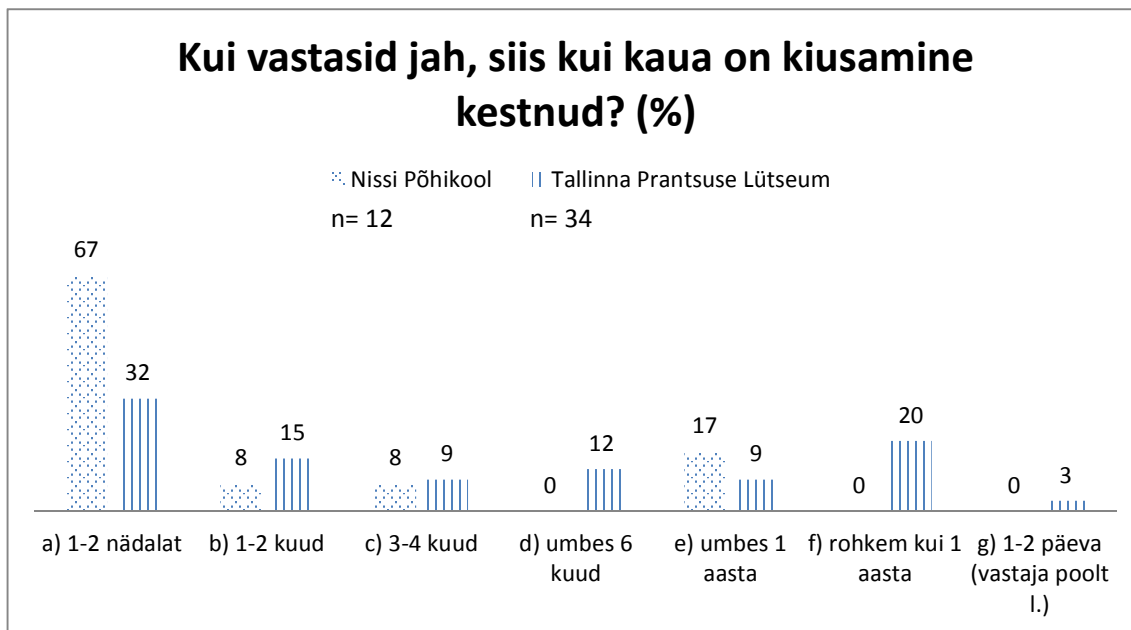
lastest, et on langenud kiusamise ohvriks mitu korda nädalas, Tallinnas 7%. Võrreldes tulemusi Eesti üldise statistikaga (Aasvee et al. 2012), näeme, et Nissi tulemus on võrdne Eesti keskmisega – vähemalt ühe korra on viimase paari kuu jooksul kiusatud 41% vastanutest. Prantsuse Lütseumis on kiusamise ohvreid vähem kui Eesti koolides tavaliselt – viimase paari kuu jooksul kiusati vähemalt ühe korra 27% õpilastest.

Joonis 2.2. Kiusamise esinemise sagedus Nissi Põhikoolis ja Tallinna Prantsuse Lütseumis

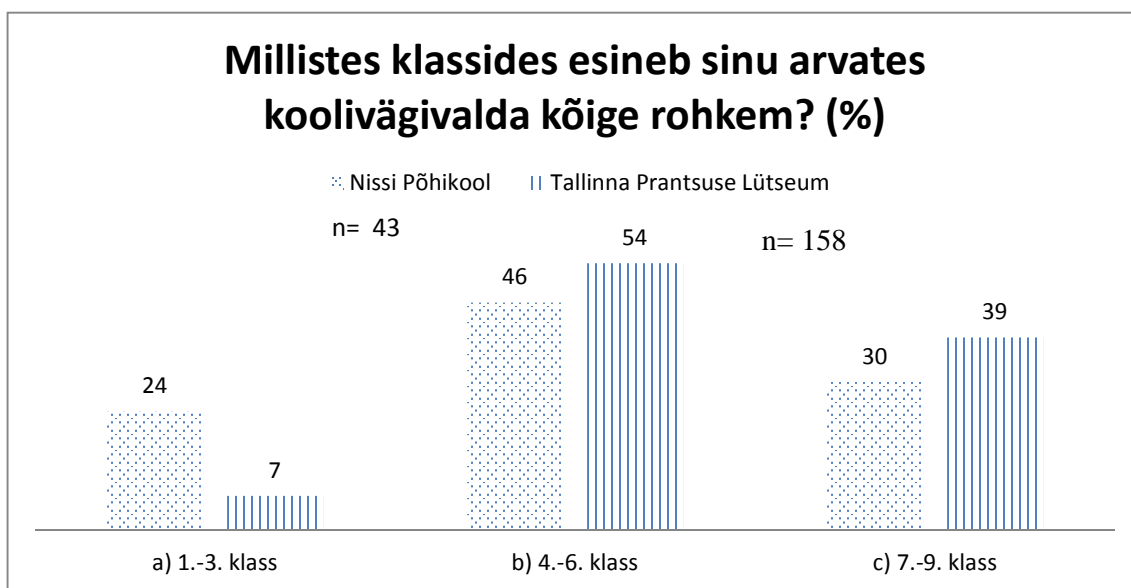
Edasi paluti kõigil, kes vastasid, et neid on viimase kolme kuu jooksul kiusatud, vastata kaua on kiusamine aset leidnud. Nissis vastas 67% kiusatutest, et kiusamine on kestnud 1–2 nädalat ja 17% olid kiusatud olnud umbes ühe aasta (joonis 2.3). See annab alust arvata, et osad vastajad ei pruukinud mõista küsimuse sisu ning on pidanud koolikiusamiseks üksikuid vahejuhtumeid, samas on olemas pikaajalise ja järjepidava kiusamise ohvrid. Lütseumis võib täheldada sama tendentsi. Enamik vastajaid jaguneb kaheks: 32% vastanu sõnul on kiusamine kestnud 1–2 nädalat, 20% sõnul koguni rohkem kui üks aasta.

Joonis 2.3. Kiusamise kestus Nissi Põhikoolis ja Tallinna Prantsuse Lütseumis

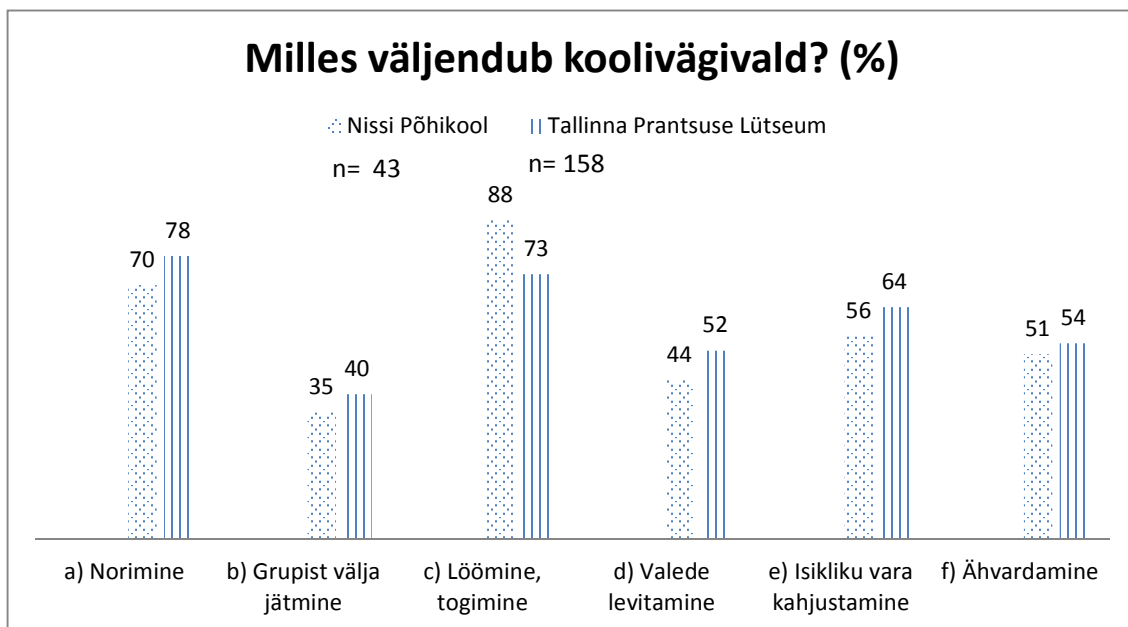
Nii Nissis kui ka Tallinnas esineb koolivägivalda küsitletute meelest kõige rohkem 4.–6. klassis ja kõige vähem 1.–3. klassis (joonis 2.4). See kinnitab autori hüpoteesi, et koolivägivalda riskigruppi kuuluvad viiendate ja kuuendate klasside õpilased, kes astuvad välja algklasside turvalisest keskkonnast, kus on suurem õpetajate järelvalve ning isiklik toetus.

Joonis 2.4. Kiusamise sõltuvus õpilaste vanusest Nissi Põhikoolis ja Tallinna Prantsuse Lütseumis

Õpilastelt küsiti, milles väljendub koolivägivald. Esitatud oli kuus varianti. Küsitlitud said valida kõik nende meelest sobivad variandid. Ootuste kohaselt esineb kõige rohkem löömistogimist ja norimist (pahatahtlike naljade tegemine, solvavate hüüdnimede panemine) (joonis 2.5). Nissis vastati enim varianti löömine-togimine (88%), sellele järgnes norimine, mida vastas 70% õpilastest. Lütseumis oli füüsilise vägivald osakaal 15% võrra väiksem. Kõige harvem peetakse koolivägivald osaks kaudset kiusamist – ignoreerimist ja valede ning kuulujuttude levitamist, Nissis vastavalt 35% ja 44% ning Tallinnas 40% ja 52%. Siin on tegemist klassikalise varjatud kiusamisega, mida kõrvaltvaatajad ei pea koolivägivald osaks, kuid mis avaldab ohvrile eriti sügavat mõju, sest too usub, et on teistsugune ja ise süüdi selles, et teda grupist välja jäetakse. Võimalik, et Nissi Põhikoolis on kiusamise üldine sagedus suurem just seetõttu, et seal tajutakse kaudset kiusamist vähem ning vägivald kasvab kõrvaltvaatajate tähelepanematuse tõttu laiemaks ning veelgi tõsisemaks. Õpetajateni ja olukordade lahendamiseni jõutakse hiljem, kui tegu on juba juurdunud käitumismustriga.

Joonis 2.5. Koolivägivald väljendumisviisid Nissi Põhikoolis ja Tallinna Prantsuse Lütseumis

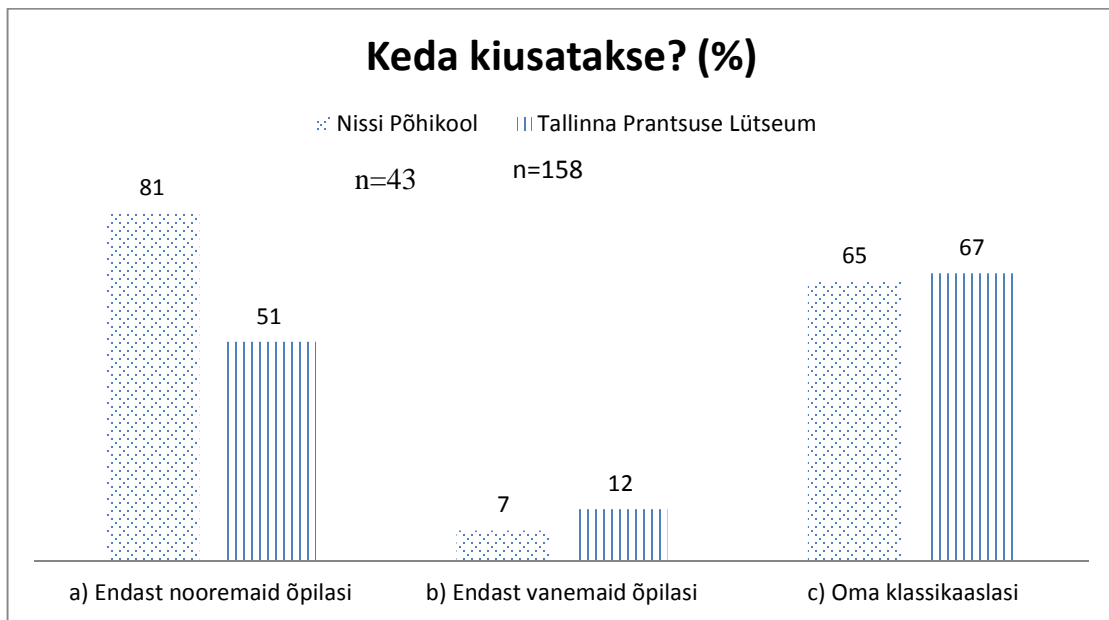

Peamiselt kiusatakse oma klassikaaslast ja endast nooremaid õpilasi (joonis 2.6). Nissi Põhikoolis on väga suur osakaal nooremate õpilaste kiusamisel (81%), klassisisesele kiusamisele oli tunnistajaks olnud 65% vastanutest. Tallinna Prantsuse Lütseumis on klassikaaslaste kiusamisel peaaegu sama suur osatähtsus (67%), kuid nooremate õpilaste kiusamist on tavaliseks pidanud veidi üle poolte vastanutest (51%).

Selle küsimuse juures on koolidevaheline võrdlus raskendatud, sest osad vastanutest valisid õigeks ühe variandi, mõni aga mitu. Võib siiski oletada, et Nissis kiputakse endast nooremaid õpilasi rohkem kiusama, sest väikeste klassikomplektide tõttu on klassikaaslasti

raskem haavata ja on suurem võimalus, et õpetaja taolist negatiivset käitumist märkab. Samuti on oluline märkida, et Tallinna Prantsuse Lütseumis pole 6. klasside õpilastel võimalik endast nooremaid kiusata, kuna nad suunduvad õppima peamajja, kus on vaid 6.–12. klassi õpilased. Samal põhjusel ei saa 5. klasside õpilased kiusata endast vanemaid – nad ongi vanimad õpilased. Võib oletada, et koolikaaslaste kiusamine leiab aset ka uurimise alt välja jäänud kooliteel, kuid arvestades lütseumlaste elukohtade geograafilist varieeruvust ning linnale omast kiiret transpordiühendust, on see vähe tõenäoline, sest kiusajal ja kiusataval on väike tõenäosus pidevalt kokku sattuda. Samuti võib kiusamine aset leida internetis, kus puuduvad igasugused piirid õpilaste vahel ning kõik on ligipääsetavad ja mõjutatavad. See võib olla põhjus, miks lütseumlased endast nooremaid vähem kiusavad: see ei toimu kooliruumides ning ei ole seega töös käsitletud.

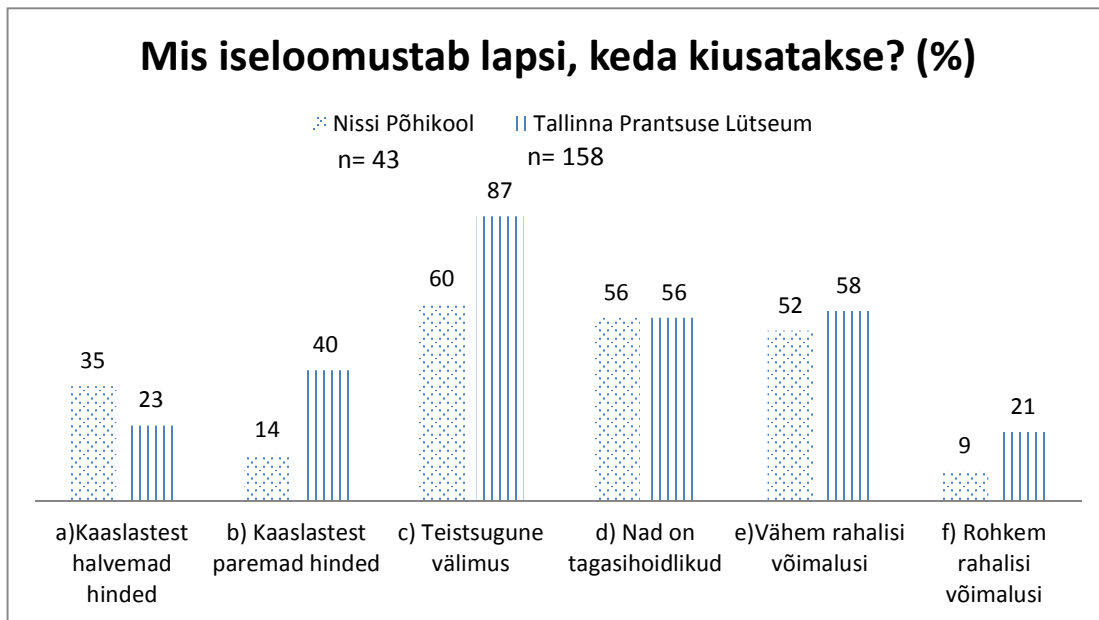
Joonis 2.6. Kiusaja ja kiusatava vanuseline suhe Nissi Põhikoolis ja Tallinna Prantsuse Lütseumis

Järgmise küsimusena uuriti lastelt, mille poolest kiusatud lapsed erinevad teistest klassikaaslastest. Taas võis valida mitu vastaja meelest sobivat varianti. Enamasti kiusatakse mõlemas koolis õpilasi, kellel on teistsugune välimus, kes on tagasihoidlikud või kellel on vähem rahalisi võimalusi (joonis 2.7). Eriti tähtis on välimuse osakaal Tallinnas (87%), samuti langevad seal kiusamise ohvriks pigem vaesemad (58%) ja tagasihoidlikumad lapsed (56%). Nissis on koolivägivalla ohvrid tihemini pigem keskmisest halvema õppe edukusega (35%) kui keskmisest paremate hinnetega (14%). Lütseumis kiusatakse keskmisest paremate hinnetega õpilasi ligikaudu kaks korda sagedamini (40%) kui keskmisest halvemate hinnetega õpilasi (23%).

Tulemused kinnitavad varasemaid uurimusi ja autorite järeldusi: sagedamini võib kiusamise põhjuseks tuua vaesust ja füüsilist eripära (Sullivan et al. 2004, lk 19), Nissis ka keskmisest halvemaid hindedeid. Lütseumis langevad kiusamise ohvriks palju sagedamini õpilased, kelle tulemused koolis on paremad ning välimus kaaslastest erinev. Need kaks näitajat võivad üksteisega seotud olla: hea õppeedukusega lapsed väärtustavad kaaslastest enam akadeemilisi teadmisi ega pööra nii suurt tähelepanu riietusele ja muule, mis teiste nendeealiste jaoks olulisemad on. See väärtuste konflikt eristab neid aga klassikaaslastest ning paremate hinnetega õpilastest võivad saada kiusatavad.

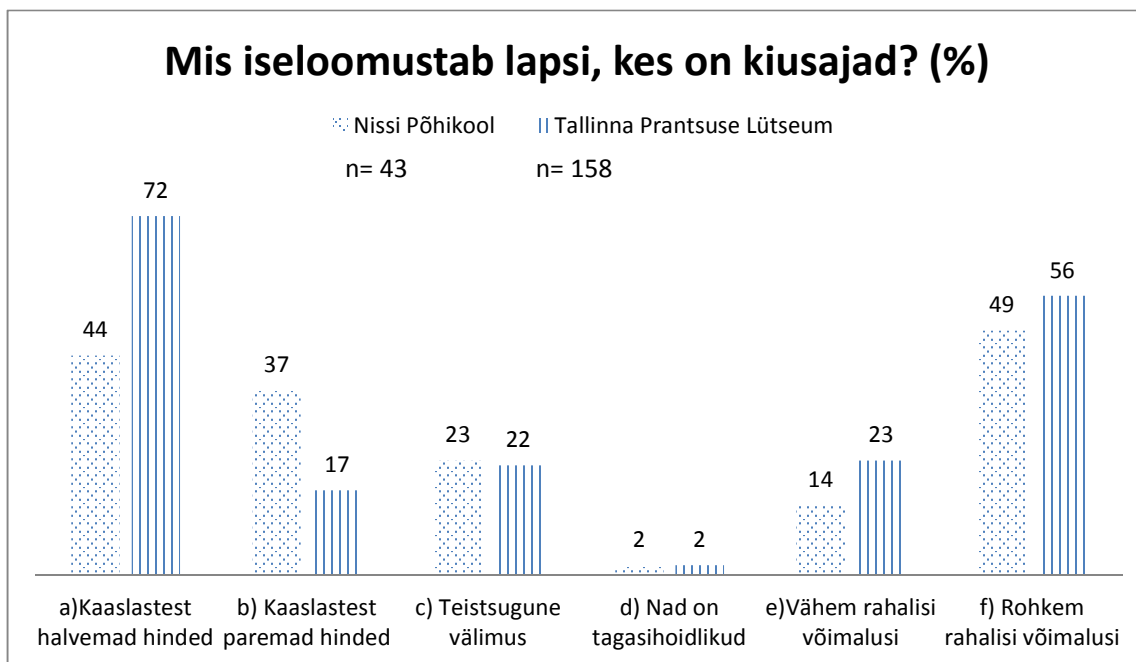
Joonis 2.7. Kiusatava iseloomustus Nissi Põhikoolis ja Tallinna Prantsuse Lütseumis

Kiusajat iseloomustavad enamasti halvad hinded ja paremad rahalised võimalused (joonis 2.8). Nissis on kiusajad enamasti materiaalselt paremini kindlustatud (49%), lütseumis on enamus kiusajatest halvema õppeedukusega (72%). Kui Nissis on paremate hinnetega õpilased kiusajad 37% küsitletute arvates, siis Tallinnas on see arv 20% võrra väiksem. Samuti on Tallinnas ligikaudu 10% rohkem vaesema taustaga kiusajaid. Tulemused lubavad üldistades öelda, et Nissi Põhikoolis on tavaliselt tegemist targa kiusajaga, kes oskab oma tegevust varjata. Sullivan ja teised on viidanud, et selliste kiusajate väärkäitumist õpetajad ei märka või ei usu (Sullivan et al. 2004, lk 17–19). Tallinna Prantsuse Lütseumis on tegemist mitte-nii-targa kiusajaga, kes on õpetajatele ja kõrvalseisjatele kergemini märgatav – probleemiga on võimalik varem tegelema hakata, vältides nii selle süvenemist (punkt 1.2.1.). Seda väidet toetab kiusamise sageduse erinevus: Nissis esineb kiusamist sagedamini, lütseumis harvem.

Tallinna Prantsuse Lütseumis toimub õpilaste vastuvõtt sisseastumiskatsete alusel – sinna koonduvad lapsed, kelle enda või kelle vanemate jaoks on õppeedukus ja teadmised väga olulised. Sageli on kiusajatel kaaslastest halvemad hinded. Võimalik, et need õpilased tunnevad end klassikollektiivis kehvemate tulemuste tõttu ebakindlalt ja hakkavad enda enesehinnangu tõstmiseks kiusama parema õppeedukusega kaaslast, et niimoodi demonstreerida oma näilist üleolekut ning võita tähelepanu ja populaarsust.

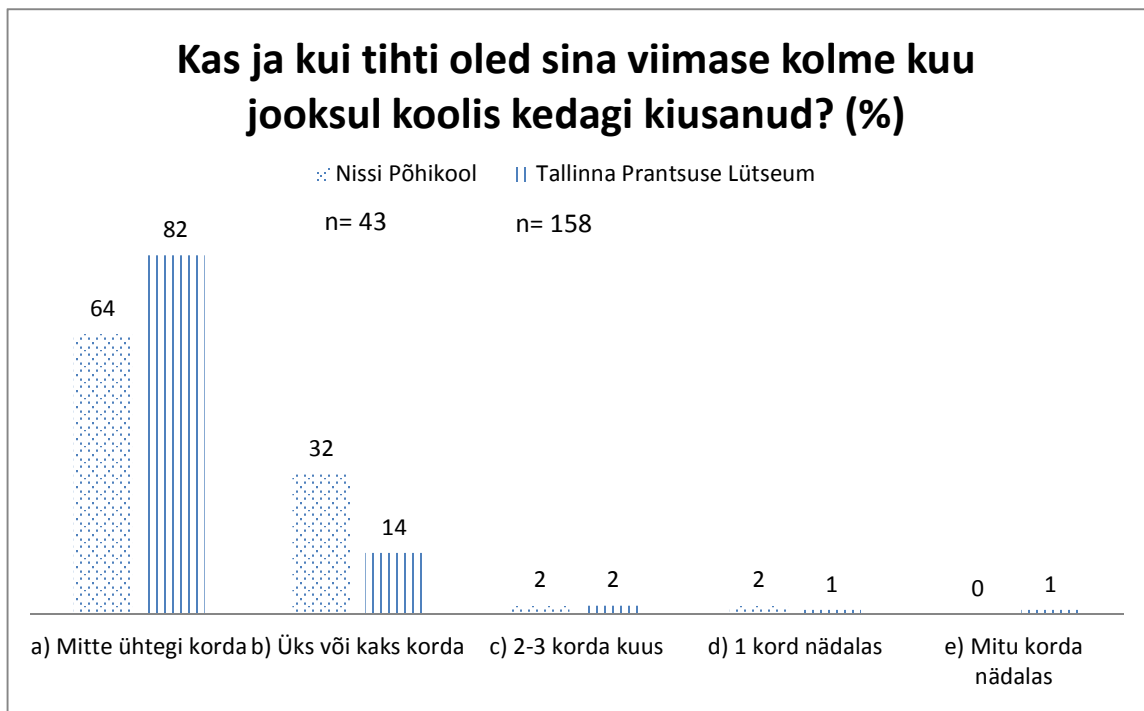
Joonis 2.8. Kiusaja iseloomustus Nissi Põhikoolis ja Tallinna Prantsuse Lütseumis

Ise tunnistab kaaslaste kiusamist alla poole vastanutest (joonis 2.9). Nissi Põhikoolis pole viimase kolme kuu jooksul kaaslast kordagi kiusanud 64% küsitletutest, Tallinna Prantsuse Lütseumis 82% küsitletutest. Üks või kaks korda on kaaslast kiusanud üle kahe korra rohkem Nissi vastanuid kui Tallinna vastanuid. Mitu korda nädalas kiusamist ei pidanud Nissis keegi sobivaks variandiks, lütseumis nentis seda vaid 1 õpilane.

Seega tunnistavad Prantsuse Lütseumi ja Nissi Põhikooli õpilased kaasõpilaste kiusamist harvem kui riigis keskmiselt, kus viimaste kuude jooksul oli kaaslast kiusanud 46% osalenutest (Aavee et al., 2012, lk 18–21). Koolide võrdlusest selgub, et Nissi Põhikoolis nenditakse kaaslaste kiusamist sagedamini kui Prantsuse Lütseumis. See võib tähendada, et välja pole kujunenud kindlad kiusajad, vaid kiusamiskäitumine on kui norm, mida järgivad mitmed õpilased. Samas võib see näidata grupiviisilist käitumist, kus kiusajaid on rohkem. Võimalik on ka see, et Nissi Põhikooli õpilased saavad paremini aru kiusamise mõistest ning tunnistavad endale oma väärkäitumist rohkem, kui seda julgevad teha Tallinna õpilased.

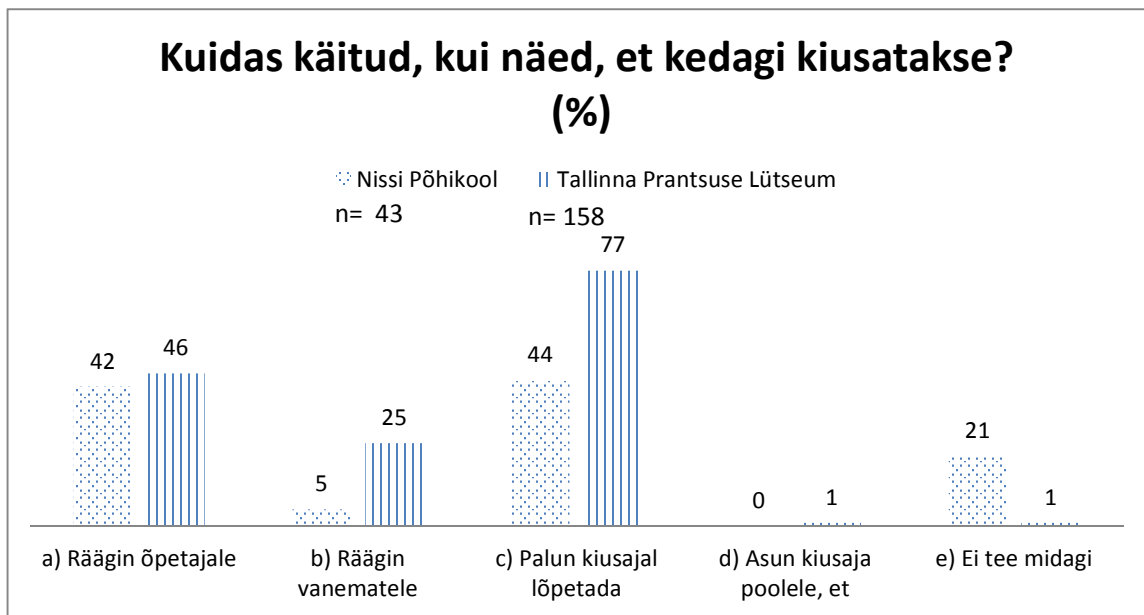
Joonis 2.9. Kiusajaks olemine Nissi Põhikoolis ja Tallinna Prantsuse Lütseumis

Küsimusele „Kuidas käitud, kui näed, et kedagi kiusatakse?“ vastati sageli mitme sobiva vastusevariandiga. Neist sagedasim valik oli „palun kiusajal lõpetada“, mida Nissis vastas 44% ja Tallinnas 77% õpilastest (joonis 2.10). Mõlemas koolis räägiksid õpetajatele juhtunust ligi pooled vastanutest. Vanemate poole pöörduks Nissis kõigest 5% küsitluid, lütseumis teeks seda viis korda rohkem õpilasi. Kõrvalseisjana jääks täiesti passiivseks Nissis iga viies ja lütseumis iga kümnes õpilane.

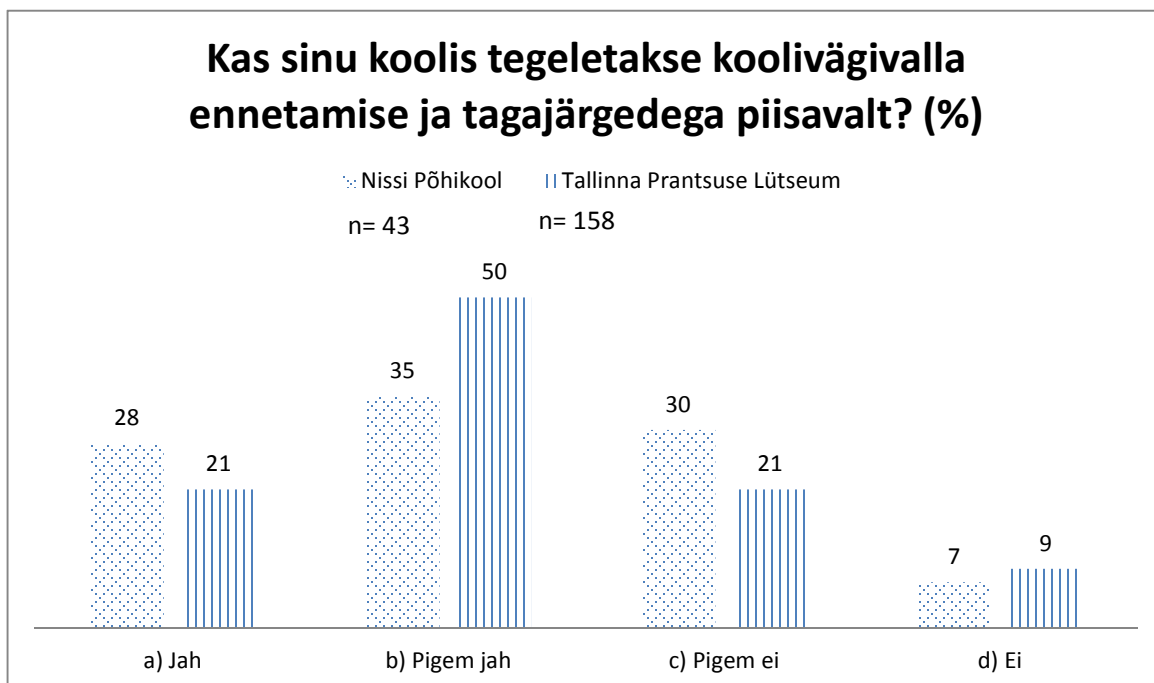
Kõrvalseisjate suhtumine kiusamisse kahe kooli võrdluses põhjendab Nissi Põhikoolis tunduvalt sagedasema koolivägivalla esinemise. Kiusamise tunnistajate passiivseks jäämisel ei saa agressiivsele käitumisele lõppu tulla. Kuna lütseumis räägiks vanematele kiusamisest iga neljas õpilane, võib järeldada, et õpilastel on kodus suurem toetus ning usalduslik suhe vanematega, mis on väga oluline ka selleks, et mitte langeda kiusatava staatusesse. Samas võivad Nissi õpilased tunda, et kool on piisavalt kompetentne kiusamisega tegelemaks ning nad ei tunne vajadust vägivallast vanematele rääkida.

Joonis 2.10. Kiusamise suhtumine Nissi Põhikoolis ja Tallinna Prantsuse Lütseumis

Vastanud mõlemast koolist hindavad kooli tegevust vägivalla ennetamisel ja vältimisel enamasti pigem või täiesti piisavaks. Täiesti ebapiisavaks peavad kooli tegevust Nissis 7% ja lütseumis 9% vastanutest (joonis 2.11.). Nissis on kooli tegevusega pigem või täiesti rahul 63% küsitletutest, lütseumis arvab sama 71% küsitletutest.

Joonis 2.11. Kooli roll koolivägivalla ennetamisel ja vältimisel Nissi Põhikoolis ja Tallinna Prantsuse Lütseumis

Viimase küsimusena uuriti Nissi Põhikooli ja Tallinna Prantsuse Lütseumi 5.–7. klassi õpilastelt, kuidas nende koolis koolivägivalda ennetatakse. Valida võis mitu sobivat varianti.

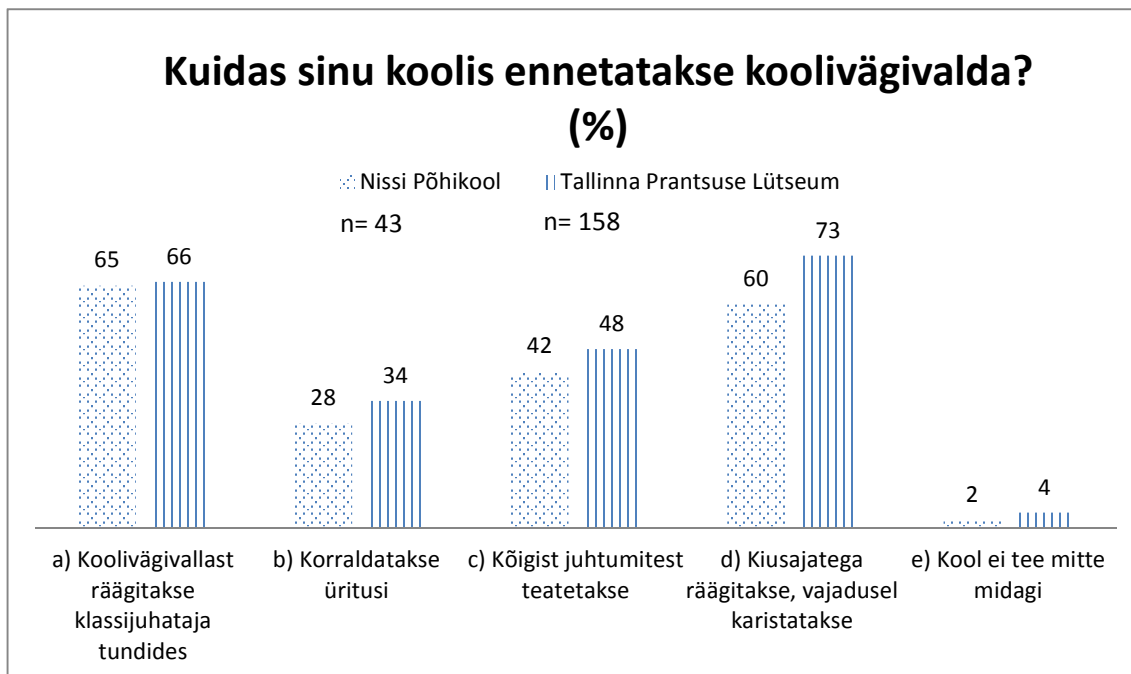
Nissis oli kõige tüüpilisem ennetusviis grupitasandil: koolivägivallast rääkimine klassijuhatajatundides, mille valis 65% vastanutest (joonis 2.12). Pea sama suur roll oli juhtumipõhisel lähenemisel, kus kiusajaga räägitakse personaalselt ning vajadusel leitakse sobilik meetod tema karistamiseks (60%). Prantsuse Lütseumis olid tulemused väga sarnased, kuid kiusajaga rääkimise valis koguni 73% õpilastest. Nissis vastas 28% küsitletutest, et koolis korraldatakse koolivägivalla ennetamiseks üritusi (filmide vaatamine, õpitoad, loengud, projektid), Tallinnas valis sama variandi 34% vastanutest. Kooli täiesti passiivset lähenemist tunnistas Nissis 2% ja lütseumis 4% õpilastest.

Seega võib öelda, et koolide tegevus vägivalla ennetamisel on küllaltki sarnane. Et lütseumis on igat varianti valinuid veidi rohkem õpilasi, võib oletada, et kool tegeleb iga ennetusviisiga veidi aktiivsemal määral ning ennetustöö on laiahaardelisem. Suurim on vahe personaalsel lähenemisel – Tallinnas valis kiusajaga rääkimise 13% rohkem lapsi.

Võib teha järelduse, et personaalne lähenemine on koolivägivalla ennetamisel kõige tulemuslikum käitumisviis, sest lütseumis, kus tegeletakse sellega rohkem, esineb koolikiusamist vähem kui Nissis. Samas võib just väike kiusamise sagedus olla põhjus lütseumi personaalsele lähenemisele – probleeme on vähem ning koolil on rohkem ressursse iga juhtumiga eraldi tegeleda, seda enam, et kiusajad paistavad koolis kergesti silma, sest peamiselt on tegemist mitte-nii-targa kiusajaga.

Nissis oli vähem õpilasi, kes olid rahul kooli ennetusmeetmetega, see võib olla põhjustatud personaalse lähenemise väiksemast osatähtsusest ennetustööl. Vaatamata ühistele aruteludele, võivad õpilased oodata suuremat isiklikku turvatunnet, mida annavad personaalsed vestlused ning probleemide lahendamine juhtumipõhiselt.

Joonis 2.12. Koolivägivalda ennetamine Nissi Põhikoolis ja Tallinna Prantsuse Lütseumis

Mõni õpilane otsustas valida variandi „muu“ ja kirjeldada kooli tegevust oma sõnadega.

Järgnevalt on esitatud mõned näited vastustest.

Nissi õpilane 1: „Räägitakse vanematega.“

NÕ2: „Ei pöörata piisavalt tähelepanu.“

NÕ3: „Mõned koolid ei pane üldse tähele.“

Tallinna õpilane 1: „Kool annab käskkirja.“

TÕ2: „1.-5. klassini on ühtne koolivorm.“

Nenditakse ka kooli tegevusetust.

TÕ3: „Kiusatud üritavad end ise kaitsta.“

TÕ4: „Kiusajad ise lõpetavad ära, meie koolis ei räägita kiusamisest õpetajatele.“

TÕ5: „Oleme püüdnud ise midagi ette võtta, rääkides probleemist kogu klassiga nii, et kiusatavad ise ruumis ei viibi. Kahjuks see tulemusi ei toonud.“

Küsimustiku lõpus oli õpilastel võimalus lisada omapoolseid teemakohaseid kommentaare. Enam kasutasid seda võimalust Tallinna Prantsuse Lütseumi õpilased.

NÕ4: „Tavaliselt kiusavad 8. klassi poisid väiksemaid.“

NÕ5: „Tavaliselt ollakse halvad ainult teatud õpilastega.“

NÕ6: „Nissi Põhikoolis kiusatakse enamasti lapsi, kes on teistest erinevad või endassetõmbunud. Kiusamist pole väga vähe.“

NÕ7: „Kui keegi on teisest rahvusest, ei peaks norima kohe.“

TÕ6: „Meie klassis on juhtunud niimoodi (ka minul), et raha on paljudel lastel kordamööda kaduma läinud. Mõned õnnelikud olid need, kes said oma raha veidral kombel tagasi, nt jope taskus.“

TÕ7: „Meie klassis kiusatakse ühte tüdrukut ja see pole siiaaani lõppenud. Samas on võimalus, et ka tema ei ole see kõige ausam.“

TÕ8: „Minu meelest on meie koolis koolivägivalla ennetamiseks tehtud küll päris palju tööd, kuid kiusamist tuleb siiski ette. Kiusamisest räägitakse rohkem üldiselt inimestega, kes on kiusajad või keda kiusatakse, ei räägita nii sügavuti, kui vaja oleks ja sageli jääb laps oma muredega üksi.“

TÕ9: „Päris tihti on juhtunud, et õpetajat ei huvita kiusamine üldse või ta on kiusaja poolel, mistõttu jäävad kiusajad karistamata.“

TÕ10: „Õpilased pole ainukesed, kes võivad kiusata. Samuti võivad ka õpetajad. Nad saavad panna halvemaid hindeid, rääkida klassijuhatajale valesid õpilase kohta ja isegi solvata. Õpetajasiid kuulatakse ja usaldatakse rohkem.“

TÕ11: „Kiusata saavad ka õpetajad, pannes sihilikult lapsele halvemaid hindeid või kutsudes last ebameeldiva nimega või levitades klassijuhatajale lapse kohta väga inetuid kuulujutte!“

TÕ12: „Meie koolis ei esine väga palju koolivägivalda (suuremates klassides ei esine). Olen kuulnud, et väikses majas on seda ette tulnud ja midagi ilmselt eriti selle jaoks tehtud pole kuna see siiaaani jätkub.“

Nissi Põhikooli vastanud kinnitavad oma märkustes juba tõestatud: kiusatakse teatud lapsi, kes on tavaliselt kiusajast nooremad, endassetõmbunud ning eristuvad kaaslastest. Sisse tuuakse rahvuspõhine koolivägivald.

Tallinna Prantsuse Lütseumi vastanud lisavad näiteid konkreetsetest koolivägivalla juhtumitest. Üks vastanu leiab, et kooli ennetustöö on liialt pealiskaudne ning ei jõua probleemi tuumani. Kolm lütseumi õpilast toovad kommentaarides sisse õpetajad, öeldes, et ka nemad võivad lapsi kiusata: panna õpilasele sihilikult halvemaid hindeid, solvata ning levitada õpilase kohta kuulujutte. Üks vastaja nendib ka õpetaja ükskõiksust ja erapooletust. Kommentaarid näitavad, et Tallinna Prantsuse Lütseumis võiks korraldada uurimuse, mille eesmärk oleks teada saada, kui palju esineb koolivägivalda õpilane-õpetaja suhetes, samuti õpetajate seas, et näha, kuidas nemad probleemi hindavad.

2.3. JÄRELDUSED

Küsitluste tulemused näitavad, et Nissi Põhikooli 5.–7. klassis esineb koolivägivalda rohkem kui Tallinna Prantsuse Lütseumis. Kiusamist esineb vähemalt paar korda kuus Nissis 72%

vastanute hinnangul; Tallinnas arvab sama vaid 26% vastanutest – vahe on pea kolmekordne. Samuti on vähemalt ühe korra viimase paari kuu jooksul kiusatud olnud Nissis 14% rohkem õpilasi kui Tallinnas. Seevastu on üle ühe aasta kiusamise ohvriks olnud lütseumis 29% nendest, kes tunnistasid, et neid on viimase kolme kuu jooksul kiusatud, Nissis 17% õpilastest.

Nissis on enamus vastanutest pidanud koolivägivalda väljendusviisiks füüsilist vägivalda, ka Tallinnas tunnistas löömist-togimist 73% vastanutest. See lükkab justkui ümber esimese hüpoteesi „*Enim esineb koolides vaimset koolivägivalda*“. Siinkohal on tegemist aga ebatäpsusega. Õpilastele ei täpsustatud, kas küsitakse koolivägivalda väljendusviiside kohta üldiselt või nende vormidest vastaja koolis. Küsimus oli kahetimõistetav ning seega selle põhjal järeldusi teha ei saa.

Autori teine hüpotees „*Kiusaja ja kiusatava profiil ei sõltu koolist.*“ osutus osaliselt tõeseks. Õpilased mõlemast koolist tõdeavad, et koolivägivalda esineb kõige rohkem 4.–6. klassis ning järgmisena, kuid veidi vähem, 7.–9. klassis. Mõlemas koolis kiusatakse uuritud vanuserühmas tavaliselt endast nooremaid õpilasi või enda klassikaaslast. Kiusatavat iseloomustavad nii Nissi Põhikoolis kui Tallinna Prantsuse Lütseumis teistsugune välimus, tagasihoidlikkus ja halvem majanduslik olukord. Ehkki Tallinnas langevad paremate hinnetega lapsed sagedamini koolivägivalda ohvriks, on kiusatavad koolides vastanute hinnangul küllaltki sarnased.

Vahe kiusamismustrites ilmneb kiusaja iseloomustamisel. Nissi koolis on tavaliselt tegemist targa kiusajaga ning Tallinna Prantsuse Lütseumis mitte-nii-targa kiusajaga. Ehkki mõlemal puhul on kiusaja pärit majanduslikult hästi toimetulevast perekonnast, kiusavad lütseumis heade hinnetega õpilased kaaslasti tunduvalt vähem kui Nissi hea õppeedukusega lapsed.

Autori kolmas hüpotees oli „*Vägivalda esinemissagedus ei sõltu kooli suuruselt, vaid ennetusmeetmetest.*“ Uuring tõestas, et koolide poolt rakendatavad meetmed koolivägivalda ennetamiseks on õpilaste hinnangul väga sarnased: kummaski koolis teatatakse umbes pooltest kiusamisjuhtudest, kiusamisest räägitakse klassijuhataja tundides, kiusamise osapooltega räägitakse privaatsest. Tõsi, viimast tegevuskava eelistatakse lütseumis rohkem kui Nissis. Mõlemas koolis on enamik 5.–7. klassi õpilasi kooli tegevusega rahul ja peavad seda täiesti või pigem piisavaks. Nissi Põhikooli kodukorras on sätestatud täpne tegevuskava koolivägivaldaga tegelemiseks, kuid sellegipoolest on kõrvalseisjad Nissis passiivsemad kui Tallinnas. Tallinna Prantsuse Lütseumis ametlikud meetmed puuduvad. Antud uurimus ei luba teha järeldusi koolivägivalda esinemissageduse sõltuvusest kooli suuruselt üleüldiselt,

kuid antud valimi puhul võib hüpoteesi lugeda vääraks: vaatamata sarnasele koolipoolsele lähenemisele, esinevad koolivägivalda sageduses märgatavad erinevused.

KOKKUVÕTE

Uurimistöö eesmärk oli teada saada, mil määral ja millisel kujul esineb koolivägivalda Tallinna Prantsuse Lütseumis ja Nissi Põhikoolis, võrrelda kahes koolis vägivalda esinemissagedust, väljendumisviise ja põhjusi. Andmete saamiseks paluti Nissi Põhikooli ja Tallinna Prantsuse Lütseumi 5.–7. klassi õpilastel vastata autori koostatud küsimustikule.

Püstitatud hüpoteesidest ei osutunud mitte ükski täielikult tõeseks. Esimese hüpoteesi tõestamine, et koolides esineb enim vaimset vägivalda, ebaõnnestus, sest õpilastele esitatud küsimus oli kahetimõistetav ning ei võimaldanud konkreetsete koolide kohta järeldusi teha.

Teine hüpotees – puuduvad märkimisväärsed erinevused kiusaja käitumismustrites – osutus vaid osaliselt tõeseks. Nii Nissi Põhikooli kui ka Tallinna Prantsuse Lütseumis 5.–7. klassis kiusatakse tavaliselt endast nooremaid õpilasi või enda klassikaaslast. Kiusatavad on mõlemas koolis teistsuguse välimusega, tagasihoidlikud ja halvemas majanduslikus olukorras. Seevastu on kiusajad koolides erinevad – mõlemas koolis on kiusajad pärit parema majandusliku olukorraga perekonnast, kuid Nissi Põhikoolis kiusavad kaaslasti hea õppeedukusega õpilased tunduvalt rohkem, kui seda teevad Tallinna Prantsuse Lütseumi hea õppeedukusega lapsed.

Kolmas hüpotees, et vägivalda esinemissagedus ei sõltu kooli suurusest, vaid ennetusmeetmetest, lükati ümber. Tulemustest selgus, et Tallinna Prantsuse Lütseum ja Nissi Põhikool rakendavad vastanud 5.–7. klassi õpilaste sõnul samu ennetusmeetmeid, kuid sellegipoolest esineb kiusamist selles vanuseastmes Nissi Põhikoolis tunduvalt rohkem.

Autori arvates võiks tulevikus sarnase küsitluse teha ka teiste vanuserühmade ning õpetajate hulgas. Koolivägivalda peaks uurima ka õpetaja-õpilane tasandil, et teada saada, kui palju õpetajad õpilasi kiusavad ning kuidas mõjutab õpilaste suhtumine õpetajat.

KASUTATUD ALLIKAD

1. Aasvee, K., Eha, M., Härm, T., Liiv, K., Oja, L., Tael, M. (2012) Eesti kooliõpilaste tervisekäitumine. 2009/2010. Õppeaasta Eesti HBSC uuringu raport. Tallinn: Tervise Arengu Instituut.
2. Heinsar, J. (2013) Laste heaolu. Tallinn: Eesti Statistikaamet.
3. Karu, M., Turk, P., Suvi, H., Biin, H. (2012) Lapse õiguste ja vanemluse monitoring. Laste ja täiskasvanute küsitluste kokkuvõte. Tallinn: Poliitikauuringute keskus Praxis.

4. Kaukvere, T., Niitra, N. (2014) Kohalikud räägivad: relvalembe isa vaikne poeg. Postimehe veebiväljaanne. Kättesaadav: <http://www.postimees.ee/2970247/kohalikud-raagivad-relvalembe-isa-vaikne-poeg>. (24.01.2015)
5. KiVa programmi rahvusvaheline kodulehekül. Kättesaadav: <http://www.kivaprogram.net/evidence-of-effectiveness> (12.06.2014)
6. Koolitervishoiuteenuse tegevusjuhend. (2010) Eesti Õdede Liit. Eesti Haigekassa. Tallinn. Kättesaadav: http://www.haigekassa.ee/uploads/userfiles/Koolitervishoiuteenuse_tegevusjuhend_25022011%281%29.pdf (12.06.2014)
7. Koolitulistaja viitas vägivallale ka oma Facebooki kontol (2014). Postimehe veebiväljaanne. Kättesaadav: <http://www.postimees.ee/2969159/koolitulistaja-viitas-vagivallale-ka-oma-facebooki-kontol> (24.01.2015)
8. Krips, H., Siivelt, P., Rajasalu, A. (2012) Suhtlemine probleemsete õpilastega. Tartu. AS Atlex.
9. Kõiv, K. (2003) Antisotsiaalse käitumisega õpilased. Artiklite kogumik III. Tartu: OÜ Vali Press trükikoda.
10. Markina, A., Žarkovski, B. (2014) Laste hälbiv käitumine Eestis 2014. Tallinn: Justiitsministeerium
11. Niitra, N., Raba, R. (2014) Miks haaras 15-aastane poiss relva ja suunas selle oma õpetajale? Postimehe veebiväljaanne. Kättesaadav: <http://www.postimees.ee/2970011/miks-haaras-15-aastane-poiss-relva-ja-suunas-selle-oma-opetajale> (24.01.2015)
12. Niitra, S. (2014) Väärtusi tuleb elada – jutust ei piisa. *Postimees*, 6.12
13. Nissi Põhikooli kodukord. 05.04.2013 nr 1-5/4. Kättesaadav: <http://www.nissikool.ee/images/stories/2013/nppkodu.pdf> (12.06.2014)
14. Nissi Põhikooli kodulehekül. Kättesaadav: <http://www.nissikool.ee/> (9.12.2014)
15. Seiton, K. (2014) KiVa võtab käsile iga kiusujuhtumi. Eesti Päevalehe veebiväljaanne. Kättesaadav: <http://epl.delfi.ee/news/eesti/kiva-votab-kasile-iga-kiusujuhtumi.d?id=68367071> (12.06.2014)
16. Sharp, S., Smith, P. K. (2004) Võitlus koolikiusamisega. Juhised turvalise koolikeskkonna loomiseks. El Paradiso.
17. Sihtasutus Kiusamise Vastu kodulehekül Eestis. Kättesaadav: <http://www.kivaprogram.net/estonia> (12.06.2014)

18. Sullivan, K., Cleary, M., Sullivan, G. (2004) Kiusamine koolis. Mis see on ja kuidas sellega toime tulla. Tartu: AS Atlex
19. Tallinna Prantsuse Lütseumi Hea õpilase meelespea. Tallinna Prantsuse Lütseumi kodulehekülg. Kättesaadav: <http://www.tpl.edu.ee/joomla/index.php/sisekord/hea-opilase-meelespea> (12.06.2014)
20. Tallinna Prantsuse Lütseumi kodulehekülg. Kättesaadav: <http://www.tpl.edu.ee> (9.12.2014)
21. Targalt Internetis (2015). Kättesaadav: <http://www.targaltinternetis.ee/noorte/kuberkiusamine/> (25.01.2015)
22. Train, A. (1995) The Bullying Problem. How to Deal with Difficult Children. London: Souvenir Press.

LISA 1. ANKEETKÜSITLUS

Küsimustik koolivägivallast

Kool:.....

Klass:.....

1. Kas ja kui sageli esineb sinu koolis koolivägivalda?

- a) Jah, iga päev b) Jah, 2–3 korda nädalas c) Jah, 2–3 korda kuus
d) Jah, 1 kord paari kuu jooksul e) Ei, mitte kunagi

2. Kas ja kui tihti on sind viimase kolme kuu jooksul koolis kiusatud ?

- a) Mitte ühtegi korda b) Üks või kaks korda c) 2–3 korda kuus
d) 1 kord nädalas e) Mitu korda nädalas

3. Kui vastasid jah, siis kui kaua on kiusamine kestnud?

- a) 1–2 nädalat b) 1–2 kuud c) 3–4 kuud
d) umbes 6 kuud e) umbes 1 aasta f) rohkem kui 1

aasta

4. Millistes klassides esineb sinu arvates koolivägivalda kõige rohkem?

- a) 1.–3. klass b) 4.–6. klass c) 7.–9. klass

5. Milles väljendub koolivägivald ? Tõmba ring ümber kõigile sobivatele variantidele.

- a) Norimine, solvavate hüüdnimede panemine, pahatahtlikud naljad
b) Grupist välja jätmine, ignoreerimine
c) Löömine, togimine, tõukamine
d) Valede ja kuulujuttude levitamine
e) Raha ja asjade ära võtmine või lõhkumine
f) Ähvardamine
g) Muu (palun kirjelda)

.....
6. Keda kiusatakse?

- A) Endast nooremaid õpilasi b) Endast vanemaid õpilasi c) Oma

klassikaaslasi

7. Mis iseloomustab lapsi, keda kiusatakse ?

- a) Neil on kaaslastest halvemad hinded b) Neil on kaaslastest paremad hinded
c) Neil on teistsugune välimus (näiteks: kehakaal, prillid, kasv, riietus jne)
d) Nad on tagasihoidlikud
e) Neil on vähem rahalisi võimalusi (näiteks endale midagi meelepärast osta)

f) Neil on rohkem rahalisi võimalusi (näiteks endale midagi meelepärast osta)

8. Mis iseloomustab lapsi, kes on kiusajad ?

a) Neil on kaaslastest halvemad hinded **b)** Neil on kaaslastest paremad hinded

c) Neil on teistsugune välimus (näiteks: kehakaal, prillid, kasv, riietus jne)

d) Nad on tagasihoidlikud

e) Neil on vähem rahalisi võimalusi (näiteks endale midagi meelepärast osta)

f) Neil on rohkem rahalisi võimalusi (näiteks endale midagi meelepärast osta)

9. Kas ja kui tihti oled sina viimase kolme kuu jooksul koolis kedagi kiusanud ?

a) Mitte ühtegi korda

b) Üks või kaks korda

c) 2-3 korda

kuus **d)** 1 kord nädalas

e) Mitu korda nädalas

10. Kuidas käitud, kui näed, et kedagi kiusatakse?

a) Räägin õpetajale

b) Räägin vanematele

c) Palun kiusajal

lõpetada **d)** Asun kiusaja poolele, et ta järgmisena mind ei kiusaks

e) Ei tee midagi

11. Kas sinu koolis tegeletakse koolivägivalla ennetamise ja tagajärgedega piisavalt ?

a) Jah

b) Pigem jah

c) Pigem ei

d) Ei

12. Kuidas sinu koolis ennetatakse koolivägivalda?

a) Koolivägivallast ja selle ennetamisest räägitakse klassijuhataja tundides

b) Korraldatakse üritusi (näiteks: vaadatakse filme, toimuvad loengud, õpitoad, erinevad projektid)

c) Kõigist koolivägivallajuhtumitest räägitakse õpetajatele

d) Kiusajatega räägitakse ja vajadusel neid karistatakse

e) Kool ei tee vägivalla vältimiseks mitte midagi

f) Muu (palun kirjelda)

.....

..

Kommentaariid ja märkused juhuks, kui soovid midagi lisada

.....

.....

SUUR AITÄH OSALEMAST, SINU VASTUSTEST ON PALJU ABI!